

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Marie Mitáčková

**Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. a jeho aplikace v meziválečném
Československu**

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. a jeho aplikace v meziválečném Československu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 107 787 znaků včetně mezer.

V Uherském Hradišti dne 5. 8. 2024

.....
Marie Mitáčková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. et Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D. za pomoc s výběrem tématu, nespočet věcných námětů, připomínek a rad, velkou trpělivost a veškerý čas, který mi při psaní diplomové práce vždy ochotně věnoval. Také bych chtěla poděkovat své užší i širší rodině za nekonečnou podporu během celého studia.

Obsah

Seznam tabulek	6
Seznam použitých zkratk	7
Úvod	8
1. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.	10
1.1 Historické souvislosti a vznik zákona	10
1.1.1 Politický zákon Ferdinanda Pantůčka.....	11
1.2 Odlišná znění zákona a jejich komparace.....	14
1.3 Rozbor jednotlivých článků zákona.....	19
1.3.1 Preambule.....	19
1.3.2 Článek 1	21
1.3.3 Článek 2	21
1.3.4 Článek 3	24
1.3.5 Článek 4	27
1.3.6 Článek 5	29
2. Právní dualismus (trialismus)	30
2.1 Rozdíly mezi rakouským a uherským právem.....	32
2.1.1 Čechy, Morava a Slezsko	32
2.1.2 Slovensko a Podkarpatská Rus	35
2.2 Činnost Nejvyššího soudu a vybraná judikatura	38
2.2.1 NS Rv II 12/19, Vážný 34	38
2.2.2 NS R I 41/19, Vážný 35.....	39
2.2.3 NS Rv I 587/19, Vážný 353.....	40
2.2.4 NS R I 435/20, Vážný 574.....	40
2.2.5 NS Rv I 1244/23, Vážný 3 388.....	41
2.2.6 NS Nd I 377/24, Vážný 4 168	41
2.2.7 NS Rv I 997/24, Vážný 4 260.....	42

2.2.8 NS R I 120/27, Vážný 6 976.....	43
2.2.9 NS R II 28/28, Vážný 7 751	44
2.2.10 NS Rv I 705/31, Vážný 11 735	45
2.2.11 NS Rv I 2109/33, Vážný 14 705	46
2.3 Shrnutí.....	47
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	52
Právní předpisy a související dokumenty	52
Judikatura	53
Monografie	55
Články v odborných časopisech	56
Příspěvky ve sbornících a encyklopediích	56
Noviny a časopisy s nižší než 14 denní periodicitou	57
Internetové zdroje.....	57
Abstrakt.....	59
Abstract	59
Klíčová slova	60
Key words.....	60

Seznam tabulek

Tabulka 1: Činnost Nejvyššího soudu v letech 1919–1939.....	48
--	-----------

Seznam použitých zkratek

ABGB	Obecný zákoník občanský z r. 1811
BGB	Německý občanský zákoník z r. 1896
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů a mezinárodních smluv
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
Sb. zák. soud.	Sbírka zákonů soudních
z. z.	Zákoník zemský království Českého

Úvod

Tématem mé diplomové práce je první československý zákon (dodatečně publikovaný pod č. 11/1918 Sb. z. a n.) a jeho aplikace v meziválečném Československu; zákon, který i přes svůj minimální rozsah, ovlivnil řadu právních situací, ať už obyčejných občanů či nově vzniklého státu. Práce je členěna do dvou hlavních kapitol, které jsou dále děleny na podkapitoly. Vzhledem k povaze zadání byly zvoleny výzkumné metody analýzy a komparace.

První kapitola se zabývá samotným zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. (nazývaným jako recepční norma). V podkapitolách budou popsány historické souvislosti vzniku zákona, včetně analýzy politického zákona sepsaného Ferdinandem Pantůčkem, jehož návrh významně recepční normu inspiroval. Dále budou podrobně rozebrána různá znění, např. Rašínův originál, verze z Pražských novin nebo ve slovenském jazyce. V další podkapitole se budu soustředit na rozbor preambule a jednotlivých článků ve znění zveřejněném ve Sbírce zákonů a nařízení. V podkapitole o preambuli se zaměřím na otázku kontinuity a diskontinuity práva, národnostní poměry a na ideu čechoslovakismu. Následující podkapitola se věnuje státní formě a Národnímu výboru. Stěžejní pak budou podkapitoly o čl. 2 a 3, popisující samotnou recepci, lingvistickou nekonzistenci a převzetí dosavadní právní úpravy. Budou vysvětleny souvislosti, které jsou nutné pro pochopení nastalé situace, kdy byly přebírány různorodé právní řády a systémy státní správy a samosprávy. Podkapitoly věnující se čl. 4 a 5 pak objasní pojmy účinnost a platnost a také orgán Národní výbor.

Druhá kapitola bude zaměřena na vzniklou situaci po přijetí recepční normy, kdy došlo ke vzniku právního dualismu, resp. právního trialismu, a to z důvodu odlišnosti právních řádů jednotlivých zemí, které byly nyní spojeny do jedné republiky. Obsahem této kapitoly také bude krátký exkurz do odvětví občanského a trestního práva, aby byla čtenáři přiblížena rozdílnost právních systémů. V podkapitole Činnost Nejvyššího soudu a vybraná judikatura se nejprve zaměřím na samotný Nejvyšší soud a okolnosti jeho vzniku. V diplomové práci jsem se zaměřila pouze na činnost a analýzu judikatury Nejvyššího soudu v občanskoprávních záležitostech a nikoli na rozhodnutí v trestněprávních věcech nebo správních rozhodnutích Nejvyššího správního soudu z důvodu povolného rozsahu práce. V dalších podkapitolách budou jednotlivě rozebírány stěžejní soudní rozhodnutí vztahujících se přímo či nepřímo k recepční normě v letech 1919–1939.

Jako zdroje budou v práci použity právní předpisy a judikatura, relevantní monografie, zejména od Ladislava Vojáčka, který se ve své monografii *První československý zákon* dopodrobna věnoval z. č. 11/1918 Sb. z. a n. Dále budou použity odborné články, zejména Ondřeje Horáka o povaze a významu recepční normy a Marka Starého o právním trialismu.

Pro práci byly položeny dvě výzkumné otázky:

1. Jaké byly inspirační zdroje recepční normy?
2. Jakým způsobem se judikatura Nejvyššího soudu vypořádala s problematickou recepční normou?

1. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.

Recepční norma nebo také recepční zákon, resp. zákon o zřízení samostatného státu československého č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918, je prvním zákonem Československé republiky.

V československém, resp. českém právním vývoji, identifikujeme dva významné případy recepce práva. Prvním z nich je zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., který je tématem této diplomové práce, zatímco druhá recepce se odehrála na základě ústavního zákona č. 4/1993 Sb.^{1,2}

V roce 1918 nic nenasvědčovalo tomu, že den 28. říjen bude něčím speciální. Lidé se znovu probouzeli do války, neměli informace o žádném převratu, který se měl uskutečnit. Kdo se však aspoň trochu zajímal o veřejné dění, musel pochopit, že změna je blízko. Když do Prahy dorazila zpráva o ochotě rakouské vlády jednat o míru s USA, známá jako Andrassyho nóta, proces se dal do pohybu. Alois Rašín v předvečer 28. října 1918 zasedl ke stolu a pustil se do koncipování zákona o zřízení samostatného státu československého. Jako předloha mu sloužil návrh politického zákona od Ferdinanda Pantůčka. Na druhý den se muži 28. října setkali, jak bylo zvykem, v pracovně Antonína Švehly a padlo zásadní rozhodnutí – v okamžiku, kdy dojde ke kapitulaci, začne Národní výbor přebírat moc a vyhlásí samostatný stát. Ke kapitulaci sice nedošlo, ale jako záminka k odstartování událostí posloužila Andrassyho nóta. Bouřlivý den byl završen schválením provolání „*Lide československý!*“ a přijetím zákona o zřízení samostatného československého státu. Oba dokumenty pak byly v noci předány úředním *Pražským novinám* a před publikací ve Sbírce zákonů a nařízení ještě stylisticky upraveny.³

1.1 Historické souvislosti a vznik zákona

Cílem této části není seznámit Vás s průběhem 1. světové války, avšak je na místě si připomenout důležité momenty, které formovaly dějiny budoucího československého státu. Prvním a důležitým úspěchem, který zaznamenal zahraniční odboj v čele s T. G. Masarykem, byla nóta francouzské vlády ze dne 29. června 1918, ve které uznává „veřejně a oficiálně československou Národní radu jako nejvyšší orgán, spravující zájmy národa, a jako první

¹ HORÁK, Ondřej. Vznik Československa a recepce práva. K právní povaze a významu zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. s přihlédnutím k otázce recepce právního řádu. *Právněhistorické studie*, 2007, roč. 38, s. 154.

² Zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky.

³ VOJÁČEK, Ladislav. *První československý zákon. Pokus o opožděný komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 24–29.

základ příští vlády československé.“ Podobným příslibům se dostalo odboji 9. srpna 1918 od britské vlády a 3. září 1918 od vlády USA. Poslední pokus o záchranu monarchie, císařský manifest císaře Karla I. z 16. října 1918, který sliboval přeměnu Rakouska na federaci složenou ze čtyř států (německo-rakouského, jihoslovanského, ukrajinského a českého) ztroskotal.⁴

Přímou reakcí na manifest byla tzv. Washingtonská deklarace, která slavnostní formou odmítala další setrvání pod habsburskou monarchií, a zněla: „*Slavnostně prohlašujeme, že od nynějška tvoříme svobodný a samostatný lid a národ. Přijímáme a připojujeme se k ideálům moderní demokracie, ony byly ideály našeho národa po staletí. Přijímáme americké zásady, tak jak byly vysloveny prezidentem Wilsonem, zásady osvobozeného lidstva, skutečné rovnosti národů a vlád, jejichž veškerá spravedlivá moc vyhází ze souhlasu ovládaných.*“⁵ Dále bylo v deklaraci zformulováno 12 zásad ústavy československého národa. Dne 18. října 1918 byla mocnostem Trojspolku odeslána zamítavá odpověď na jejich mírovou nótu s odkazem na desátý bod ze Čtrnácti bodů prezidenta Wilsona z 8. ledna 1918, který zněl: „*Vytvoření předpokladů pro autonomní vývoj národů Rakousko-Uherska.*“⁶ Dne 27. října 1918 nový rakouský ministr zahraničí, hrabě Gyula Andrássy, zaslal prezidentovi Wilsonovi nótu, ve které přijímal podmínky Čtrnácti bodů prezidenta Wilsona. Tento akt byl českou společností pochopen jako kapitulace Rakouska-Uherska.⁷

1.1.1 Politický zákon Ferdinanda Pantůčka⁸

I přestože na začátku roku 1918 bylo zřejmé, jak se válka vyvíjí a jaký politický osud čeká země Rakouska-Uherska, přípravy na vznik samostatného československého státu neprobíhaly tak rychle, jak bychom očekávali. Byl vytvořen přípravný výbor, jehož členy se stali např. Karel Kramář, Alois Rašín, Jaroslav Preiss, Ferdinand Pantůček a další. Poslední dva jmenovaní vypracovali návrhy dvou zákonů – Jaroslav Preiss předložil návrh hospodářského zákona a Ferdinand Pantůček pak tzv. politický zákon neboli zákon

⁴ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 316, 319.

⁵ *Washingtonská deklarace, Paříž, 18. října 1918* [online]. mzv.gov.cz, 23. 10. 2018 [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4cbb8mH>

⁶ *Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona* [online]. mzv.gov.cz, 29. 1. 2018 [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4ewFPEo>

⁷ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 318–319.

⁸ Znění zákona dostupné v: Doklady o přípravách k politickému a hospodářskému převratu. Návrh politického zákona. *Obzor národohospodářský: časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálněpolitickým : orgán jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a vývozního spolku pro Čechy, Moravu a Slezsko*, 1926, roč. 31, č. 1, s. 9–17. Dostupné z: databáze Moravské zemské knihovny na odkaze: <https://bit.ly/3XuhZTL>

„o prozatímní vládě říše české“, který měl v převratné době představovat provizorní ústavní listinu.⁹

Území nového státu bylo vymezeno (čl. I.) jako obvod dosavadního království českého, markrabství moravského, vévodství slezského a slovenské stolice v Uhrách – návrh tedy již počítal s připojením Slovenska. Návrh ústavy označoval v čl. II. budoucí stát jako „Říši českou“, aniž by ji prohlašoval za republiku nebo monarchii. V článku III. se přímo odkazoval na to, že státní forma bude určena Národním shromážděním a Československou národní radou v Paříži. Český národ měl být vykonavatelem státní svrchovanosti a zastupitelská demokracie měla být zajištěna prostřednictvím Národního shromáždění, kterému bude svěřena moc zákonodárná. Tato moc měla být svěřena do rukou prozatímního státního prezidenta a zákonodárné komise. S ohledem na znění politického zákona lze tvrdit, že byl implementován specifický „dvoukomorový“ parlament, kde zákonodárná komise vykonávala roli dolní komory a Národní shromáždění roli horní komory, přičemž prezident by pravděpodobně disponoval právem veta. Jak bude detailně popsáno níže, takové rozdělení moci mezi tři orgány by ztěžovalo proces schvalování zákonů a představovalo by atypickou a specifickou formu parlamentní demokracie. (čl. IV.–X.).¹⁰ *„Národní shromáždění by rozhodlo o tom jaké záležitosti nebo poměry mají být předmětem zákonné úpravy a uložilo by vládě vypracovat zákonnou předlohu, eventuálně by rozhodlo o připuštění vládou vypracované předlohy k dalšímu projednávání. Poté by byla dána příslušnost zákonodárné komisi zkoumat předlohy zákonů po stránce věcné, odborné a formální. K projednání zákona by bylo třeba nadpolovičního souhlasu členů zákonodárné komise. Odmítla-li zákonodárná komise dát svůj souhlas, postoupila by návrh prezidentovi s uvedením důvodu nesouhlasu. Ten by o tom poté vyrozuměl Národní shromáždění, které mohlo vrátit odmítnutou předlohu zpět zákonodárné komisi jestliže neuznalo důvody odmítnutí za podstatné. Zákonodárná komise by pak nesměla podruhé odeprít svůj souhlas. Zákony ve znění schváleném zákonodárnou komisí by předložila vláda k potvrzení a vyhlášení prezidentovi. Vláda ovšem by mohla zákon postoupit i Národnímu shromáždění, měla-li za to, že se schválená norma odchyluje od původního zadání Národního shromáždění. To by bylo poté oprávněno zákon schválit nebo odmítnout. V případě odmítnutí by se zákon vracel zpět do zákonodárné komise k úpravě. Na závěr zákonodárného procesu*

⁹ SCHELLE, Karel. Národní a demokratická revoluce v roce 1918 a recepce právního řádu. In: *Dny práva 2012 – Days of law 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 666–667.

¹⁰ Tamtéž, s. 667–668.

*schválené zákony potvrzoval a vyhlášoval prezident. Ke své platnosti ještě každý zákon vyžadoval kontrasignaci předsedy zákonodárné komise a příslušného člena vlády.*¹¹

Výkonná moc nebyla přímo definována, jelikož měla být svěřena prozatímnímu státnímu prezidentovi prostřednictvím státní vlády – ten měl být jmenován Národním výborem a Československou národní radou, upravovaly ji čl. XI. a XII. Kolektivní orgán moci výkonné, vládu, měl tvořit ministerský předseda a 12 ministrů (1. pro záležitosti zahraniční, 2. vnitra, 3. vyučování a věci duchovní, 4. spravedlnosti, 5. financí, 6. války, 7. orby, 8. obchodu, 9. dopravnictví, 10. veřejných prací, 11. sociální péče, 12. zdravotnictví a tělesné výchovy).¹²

V oblasti moci soudní bylo počítáno s recepcí rakouské a uherské organizace k datu 25. července 1914. Nově měly být zřízeny pouze nejvyšší soudní orgány, a to Nejvyšší a kasační soud a Nejvyšší správní soud (čl. XIV–XVII).

Recepci se Ferdinand Pantůček věnoval až v člancích XXI–XXIII. Základním recepčním ustanovením v čl. XXI měly být převzaty předpisy, které byly v zemích Čech, Moravy a Slezska platné k 25. července 1914, ovšem pouze „*pokud není v předpisem tohoto zákona a zákonů k jeho provedení vydaných ničeho jiného nařízeno, nebo pokud nejde o předpisy, které odpadnutím subjektu, na něž se vztahovaly, nebo předmětů, jejichž právní poměry upravovaly, pozbyly platnosti*“. „Předpisy, které byly vydány v době války, měly také zůstat v platnosti, ale zároveň bylo uloženo vládě, aby je přezkoumala a rozhodla, které se mají zrušit nebo změnit a aby k tomu byly připraveny osnovy nových zákonů. V čl. XXII potom upravoval převzetí dosavadních úřadů a soudů na Slovensku, k čemuž měl být zaveden zvláštní zákon. Čl. XXIII uznával za platné všechna rozhodnutí a vyřízení soudy a úřady, dokud nebude ustanoveno jinak.¹³

Ačkoli určité části politického zákona byly začleněny do tzv. recepční normy a sloužily jako inspirace při tvorbě československých ústav z let 1918 a 1920, k přijetí této rozpracované osnovy nemohlo dojít ihned po převratu. Prvním zákonem se tedy nestal ani hospodářský, ani politický zákon, nýbrž narychlo připravený zákon, známý obecně jako „recepční norma“, který byl vydán dne 28. října 1918.¹⁴ Jak sám Ferdinand Pantůček poznamenal v Národních listech z 28. října 1919: „*Přikvapil den 28. října. Faktorům, již státní převrat provedli, nezdálo*

¹¹ SCHELLE: Národní a demokratická revoluce..., s. 668.

¹² Tamtéž, s. 667.

¹³ VOJÁČEK, Ladislav. Alois Rašín a ti druzí. Právníci při vzniku československého státu. *Právnik*, 2018, roč. 157, č. 10, s. 817.

¹⁴ SCHELLE: Národní a demokratická revoluce..., s. 669.

*se oportunním vyhlásiti hned všechny ony již připravené osnovy zákonů shora uvedených, aniž by je napřed předložili k schválení Národnímu výboru, jenž jako nositel svrchované moci státní stal se nejvyšším orgánem jak zákonodárným, tak výkonným. Vybráno proto ze vzpomenu- té již osnovy přechodní ústavy ve dnech 14. října a následujících usnesení toliko, co mělo zajistiti nerušené udržení souvislosti právního řádu v našich zemích dosud platného, z čehož vzešel náš první, sice stručný, však obsahem velevýznamný zákon ústavní ze dne 28. října 1918.*¹⁵

1.2 Odlišná znění zákona a jejich komparace

V prvních dnech po vzniku samostatného státu se první československý zákon rozšířil v několika různých textových verzích, zahrnujících oficiální text ze Sbírký zákonů a nařízení, verzi schválenou Národním výborem československým dne 28. října, verzi podepsanou tzv. muži 28. října, a rovněž texty publikované v *Pražských novinách*, *Lidových novinách* a *Národní politice* ze dne 29. října 1918, včetně slovenské verze a nyní na internetu běžně dostupnou fotokopii Rašínova rukopisu. Na zněních můžete rozdíl sami porovnat, *kurzívou* jsou zvýrazněna místa, kde se znění obsahově odlišuje od oficiální verze ze Sbírký, podtržením pak formulační odlišnosti, které vznikly jednak chybami formulace od Rašína, jednak úpravami novinářů.¹⁶

Verze č. 1 – tak, jak ji „v den vítězství čs. revoluce a nové samostatnosti národa sepsal Dr. Alois Rašín“ a jak „originál prvního zákona československé republiky uložil pro archiv Soukup“ – Rukou Františka Soukupa dodatečně připsaný text

Zákon vydaný Národním výborem 28. října 1918

„Samostatný stát československý vstoupil v život zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, Národní výbor jménem Československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:

Článek I

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní Radou v Paříži *jako orgánové jednomyslné vůle národa*. Než se tak stane vykonává státní svrchovanost Národní výbor.

Článek II

¹⁵ PANTŮČEK, Ferdinand. Příprava státního převratu ve směru zákonodárství a správy. *Národní listy*, 28. 10. 1919, roč. 59, č. 254, s. 11. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VROqdp>

¹⁶ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 39.

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Článek III

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonů a nařízení.

Článek IV

Zákon tento nabývá *platnosti* dnešním dnem.

Článek V

Předsednictvu Národního výboru se ukládá, aby tento zákon provedlo.

Dáno v Praze, dne 28. října 1918

Ant. Švehla

Dr. A. Rašín

Jiří Stříbrný¹⁷

Dr. František Soukup

Dr. Vavro Šrobár

Verze č. 2 – Zákon o zřízení samostatného státu československého v podobě, jak o čtení „*první zákonné promulgace Národního výboru*“ o přestávce operního představení v Národním divadle informovaly Pražské noviny

„Samostatný stát československý vstoupil v. Aby zachována byla souvislost s dosavadním právním řádem, se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu. Národní výbor jménem Československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:

Článek I

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní Radou v Paříži. Jako orgán jednomyslné vůle národa a také jako vykonavatel státní moci je Národní výbor.

Článek II

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Článek III

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonů a nařízení.

Článek IV

Zákon tento nabývá *platnosti* dnešním dnem.

¹⁷ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 40.

Článek V

Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

JUDr. A. Rašín, v.r.

JUDr. František Soukup, v.r.

Dr. Vavro Šrobár, v.r.

Ant. Švehla, v.r.

Jiří Stříbrný, v.r.

Dáno v Praze, dne 28. října 1918¹⁸

Verze č. 3 – Zákon o zřízení samostatného státu československého – slovenská verze

Zákon vydaný Národným Výborom dňa 28. októbra 1918.

„Samostatný štát československý vstúpil do života, aby zachovaná bola súvislosť posavadného poriadku právneho se stavom novým, aby nenastaly zmätky a aby upravený bol nerušený prechod k novému štátnemu životu. Národný Výbor menom československého národa, ako vykonavateľ štátnej svrchovanosti nariaďuje:

Článok I.

Štátnu formu československého štátu určia: *Národné Shromaždenie s československou Národnou Radou v Paríži, ako orgány jednomyselnej vôle národa*. Kým sa tak stane, vykonáva štátnu svrchovanosť *vo vnútorných veciach štátu* Národný Výbor.

Článok II.

Všetky doterajšie zemské a ríšske zákony a nariadenia ostávajú na ten čas v platnosti.

Článok III.

Všetky úrady samosprávne, štátne a župné, ústavy štátne, zemské, okresné, župné a obecné podriadené sú Národnému Výboru; na ten čas úradujú a jednajú podľa zákonov a nariadení doposiaľ platných, *teda na území slovenskom podľa XLIV. Čl. z roku 1868. jazykom slovenským*.

Článok IV.

Zákon tento vstupuje do života dnešným dňom.

Článok V.

Predsedníctvu Národného Výboru sa ukládá, aby tento zákon previedol.

Anton Švehla v.r.

Dr. Vavro Šrobár v.r.

Dr. František Soukup v.r.

Juraj Stříbrný v.r.

Dr. Alois Rašín v.r.

V PRAHE dňa 28. októbra 1918¹⁹

¹⁸ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 40–41.

¹⁹ Tamtéž, s. 42–43.

Která verze je tedy ta správná? Pro nás je tím pravým text publikovaný ve Sbírce zákonů a nařízení. Ostatní znění buď nebyla veřejnosti známa (Rašínem napsaný text), nebo postupně upadla v zapomnění (texty z denního tisku a slovenská verze).²⁰

**11/1918 Sb. z. a n. ZÁKON Národního výboru československého ze dne 28. října 1918
o zřízení samostatného státu československého**

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl.1

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl.2

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl.3

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.

Čl.4

Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.

Čl.5

Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

Pokud jde o samotný obsah jednotlivých článků, s dovolením sem doslovně zkopíruji komparaci Vojáčka z jeho knihy *První československý zákon*, na které jsou nejlépe vidět jednotlivé změny a úpravy: „**(Tučně)** je vytištěn konečný text první podoby Rašínova návrhu. *Kurzívou* jsou vyznačeny pasáže původního Pantůčkova návrhu, běžným písmem Rašínem dopisovaný text a ^{horním indexem} Rašínovy vsuvky do vlastního i převzatého (použitého i nepoužitého) textu. Přeskrtnut je Rašínův nebo Pantůčkův Rašínem upravovaný, ale nakonec nepoužitý text.)

²⁰ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 44.

Zákon vydaný národním výborem dne 28. října ~~o ustanovení českých a~~ ~~o~~ ~~zatímních~~ ~~opatřeních~~ ~~pro~~ ~~ustavení~~ ~~státu~~ ~~českoslova~~ ~~jako~~ ~~prozatímní~~ ~~vládou~~ ~~říše~~ ~~české~~ (Národ český Dn Tímto m vstupuje v život) **Samostatný československý stát vstoupil v život** *Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým* aby nenastaly zmatky ~~a~~ ~~aby~~ ~~a~~ ~~upraven~~ ~~byl~~ ~~nerušený~~ ~~přechod~~ ~~k~~ ~~novému~~ ~~státnímu~~ ~~životu~~, ~~nařizuje~~ ~~se~~ ~~Národní~~ ~~výbor~~ **jménem českého** slovenského národa ~~jako~~ ~~nositele~~ ~~svrchované~~ ~~státní~~ ~~moci~~ ~~jeho~~ ~~prozatímním~~ ~~nynějším~~ ~~sborem~~ ~~zastupitelským~~ ~~nařizuje~~ ~~se~~ ~~Národní~~ ~~výbo~~ **jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:**

Čl. I

Státní formu českého slovenské **říše určí Národní shromáždění /Nár. výbor?/ říše čes** státu československého **ve srozumění s Československou** **Národ. Radou v Paříži, jako orgánové jednomyslné vůle národa.**

~~Národ česko~~ slovenský ~~vykonává~~ ~~státní~~ ~~svrchovanost~~ ~~v~~ ~~době~~ ~~přechodu~~ ~~Národním~~ ~~shromážděním~~, ~~pokud~~ ~~nebude~~ ~~zřízeno~~ ~~národní~~ ~~zastoupení~~ ~~lidu~~ ~~ústavní~~ ~~cestou~~ ~~ústavy~~. ~~Národní~~ ~~výbor~~ ~~ještě~~ ~~vykonavatelem~~ ~~svrchovanosti~~ ~~československého~~ ~~státu~~, ~~pokud~~ ~~nebude~~ ~~do~~ ~~té~~ ~~doby~~ ~~je~~ ~~vykonavatelem~~ ~~státní~~ ~~svrchovanosti~~. **Než se tak stane, vykonává svrchovanosti státní Národní výbor.**

Čl. II

Veškeré říšské ~~i~~ ~~zemské~~ ~~dosavadní~~ ~~zemské~~ ~~a~~ ~~říšské~~ **zákony a nařízení zůstávají v platnosti prozatím v platnosti.**

Čl. III

~~Úřady~~ ~~samosprávné~~, ~~politické~~, ~~finanční~~ ~~(berní)~~, ~~školské~~, ~~jakož~~ ~~ix~~ ~~všechny~~ ~~ostatní~~ ~~správní~~ ~~úřady~~, ~~ústavy~~ ~~státní~~ ~~v~~ ~~Čechách~~, ~~na~~ ~~Moravě~~ ~~a~~ ~~ve~~ ~~Slezsku~~ ~~zachovávají~~ ~~se~~ ~~ve~~ ~~svém~~ ~~složení~~ ~~a~~ ~~příslušnosti~~ ~~místní~~ ~~i~~ ~~věčné~~ ~~dle~~ ~~stavu~~ ~~ze~~ ~~dne~~ ~~25.~~ ~~července~~ ~~1914.~~ **Všecky úřady samosprávné a státní, ústavy státní, zemské a okresní a obecní jsou podřízeny podřizují se Národnímu výboru a prozatím** **úřadují dle dosud platných zákonů a nařízení.**

Čl. IV

(Čl. IV) Zákon tento nabývá platnosti dnem dnešním dnem.

Čl. V

Provedením tohoto zákona pover Tento zákon prove **Předsednictvu národního výboru se ukládá provést, aby tento zákon provedlo.**²¹

²¹ VOJÁČEK: První československý zákon..., s. 45–46.

1.3 Rozbor jednotlivých článků zákona

1.3.1 Preambule

„Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:“

Při formování Československého státu byla klíčovou otázkou otázka kontinuity a diskontinuity. Kontinuita znamená nepřetržitý vývoj, kde dochází k plynulému přechodu z jednoho stavu nebo kvality systému do jiného, bez podstatného napětí nebo konfliktu. Naopak diskontinuita symbolizuje přerušovaný vývoj, napětí a prudkou negaci předchozího stavu nebo kvality, kdy starý systém je nahrazen novým. Tyto pojmy nelze stavět do absolutního protikladu; mohou se vzájemně prolínat a přecházet jeden v druhý.²² V meziválečném období se otázkou právní kontinuity intenzivně zabýval František Weyr, přední právní teoretik a odborník na ústavní právo, jehož názory měly značný vliv. Weyr, jako hlavní představitel normativní teorie, řešil zásadní právně-dogmatický problém. Podle normativního pojetí totiž stát není nic jiného než právní řád, a tudíž většina právních předpisů zůstala v platnosti i po vyhlášení samostatného státu. Proto představil teorii dvojí právní kontinuity: formální a materiální (obsahové). Zatímco vznikem samostatného státu v roce 1918 měla být právní kontinuita ve formálním smyslu zcela přerušena a novým základem právního řádu se stal zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., právní kontinuita v materiálním smyslu měla zůstat zachována, což bylo zajištěno recepcí v čl. 2 uvedeného zákona.²³

Sukcesorství státu představuje právní a politický proces, při kterém nový stát přebírá práva a povinnosti předchozího státu nebo státního útvaru. Tento proces je obzvláště významný v případě vzniku nových států na základě rozpadu větších státních celků, což bylo typické pro situaci Československa po rozpadu Rakouska-Uherska. František Weyr se ve svém článku *Sukcesorství československého státu a recepční zákon č. 11 z r. 1918* pozastavoval nad „zmatky“ při rozhodování Nejvyššího soudu při případech přebírání závazků po zaniklém Rakousko-Uhersku, kdy vyslovil, že vzhledem k recepční povaze zákona, a zejména preambule

²² ADAMOVIČ, Karolina. K otázce kontinuity a diskontinuity práva v České republice. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2003, s. 73.

²³ HORÁK, Ondřej, KLÍMOVÁ, Alena. Kontinuita, diskontinuita, revoluce. In: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. Sv. III. K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 268.

a čl. 2, by Československá republika měla odpovídat za všechny závazky, zejm. pokud jde o závazky vůči tuzemským právním subjektům.²⁴

V preambuli československého státního zřízení byla vyjádřena materiální kontinuita a formální diskontinuita. Právní řád Rakouska-Uherska byl sice převzat, avšak změnila se státní ideologie, kdy zdrojem moci již nebyl panovník z Boží vůle, ale československý národ, který se stal zdrojem veškeré moci.

Opěrným pilířem snah spojit Čechy a Slováky do společného státu byla idea čechoslovakismu. Tato koncepce vycházela z přesvědčení, že existuje jednotný československý národ, který vznikl díky historickému vývoji a je tvořen dvěma větvemi.²⁵ Přestože idea sjednocení Čechů a Slováků v jednom státě nebyla v roce 1918 samozřejmostí, byla přítomna již v roce 1848. Avšak pozdější politické události, zejména česká orientace na historické státní právo a doba rakousko-uherského vyrovnání, tuto myšlenku na nějakou dobu potlačily. Ke konci první světové války se však tato koncepce začala opět prosazovat, protože bylo zřejmé, že monarchie nepřežije a bude se rozpadat. Tento koncept sjednocení dvou odlišných, ale přesto podobných národů do jednoho státu podporovaly i československé komunity v Evropě a USA, a začal být podporován i zahraničním odbojem.²⁶ Při zkoumání národnostního složení obyvatelstva nově vytvořeného státu po r. 1918, hlavně při mimořádném sčítání lidu na Slovensku v r. 1919, bylo zjištěno, že ke slovenské (československé) národnosti se hlásí 66,86 %, k maďarské 23,59 %, k německé 4,91 %, k rusínské 2,78 % a k jiné národnosti 4,86 % obyvatel. Při následném, již celostátním sčítání lidu podle národnosti z r. 1921, byly výsledky takové: k československé státní příslušnosti (tj. Češi a Slováci) se hlásilo 65,51 % obyvatelstva, Rusi (Velkorusi, Ukrajinci, Bělorusi, Podkarpatští Rusi) tvořili 3,45 % obyvatelstva. Nejpočetnější národnostní menšinou byli Němci (23,36 %), poté Maďaři (5,57 %), Židi, Poláci, Rumuni, Romové, Jižní Slované a ostatní.²⁷

²⁴ Blíže: WEYR, František. Sukcesorství československého státu a recepční zákon č. 11 z r. 1918. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1938, roč. 21, č. 1, s. 1–7. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4cCu5hJ>

²⁵ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 139.

²⁶ Tamtéž, s. 143.

²⁷ BAVLŠÍKOVÁ, Katarína. Národnostné pomery v novovzniknutej Československej republike. In: MIČKOVÁ, Zuzana (ed.). *100 rokov od vzniku ČSR. Zborník príspevkov zo IV. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie "Banskobystrická škola právnych dejín", konanej v dňoch 22.–23. marca 2018 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum, 2018, s. 53.

1.3.2 Článek 1

„Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.“

První článek zákona obsahoval dvě významné právní normy. První větou Národní výbor odložil na pozdější dobu rozhodnutí o konečné podobě státní formy československého státu, když jej svěřil ještě neexistujícímu Národnímu shromáždění a již neexistující exilové Československé národní radě. Rozhodovat o formě nově vytvořeného státu měly tedy orgány, které v danou chvíli neexistovaly. Tento na první pohled vážný problém měl jednoduché právní řešení – bylo užito rozšiřujícího výkladu. Plynulým nástupcem Československé národní rady se stala exilová vláda skládající se z členů československé vlády v emigraci, tudíž zmocnění bylo bez větších potíží převedeno na bezprostředního pokračovatele.²⁸ První československé Národní shromáždění bylo zřízeno Prozatímní ústavou, přijatou jako zákon č. 37/1918 Sb.²⁹ Navázalo na činnost Národního výboru československého, neboť vzniklo právě jeho rozšířením. Ústava z roku 1920 formovala Národní shromáždění do podoby dvoukomorové, tj. složené z Poslanecké sněmovny a Senátu. Národní shromáždění se tak stalo v období první republiky jediným zákonodárným sborem.³⁰

Při rozhodování o formě státu, resp. formě vlády bylo vybíráno mezi monarchií a republikou, tak jak je známe v jednoduchém slova smyslu – v čele monarchie stojí panovník, který trůn zdědí a vládne doživotně. Oproti tomu v čele republiky stojí obvykle prezident zvolený ve volbách.

Druhá věta čl. 1 prohlašuje Národní výbor za „*orgán jednomyslné vůle národa a za vykonavatele státní svrchovanosti*“. První část věty tedy proklamuje legitimitu Národního výboru a druhá část staví Národní výbor do pozice nejvyššího orgánu ve státě a zároveň reprezentanta státu navenek.³¹

1.3.3 Článek 2

„Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“

²⁸ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 147.

²⁹ Zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 155.

³¹ Tamtéž, s. 145.

Recepci právního řádu lze jednoduše chápat jako převzetí stávajících právních norem (objektivního práva). Právo však nezahrnuje pouze právní normy, ale také právní vztahy, právní skutečnosti a jejich následky, které na nich vznikly (subjektivní právo). Jak bude vysvětleno níže, převzetí se netýkalo nejen rakouského a uherského práva, ale později také práva německého platného v Hlučínsku.³²

Rakouský právní systém obvykle chápeme jako jednotný právní řád platný v Předlitavsku. Nicméně tato představa není zcela přesná. Západní část monarchie byla organizována federálním způsobem, což znamenalo, že i jednotlivé zemské sněmy měly zákonodárnou pravomoc. Tato pravomoc byla sice omezená, ale stále existovaly rozdíly. Rakouské právo tak fakticky platilo ve formě českého, moravského a slezského práva.³³

Podobně jako celý zákon, i druhý článek vznikl spěšně, bez důkladného zvážení všech důsledků a souvislostí. Prvním problémem bylo přijetí dvou právních systémů, které byly sice příbuzné, ale velmi odlišné. Uherské právo přisuzovalo stejnou důležitost jak zákonům (v terminologii uherského práva označovaným jako zákonné články), tak právním obyčejům a takzvaným deciziím, což jsou rozhodnutí nejvyššího soudu, jež měla obecnou závaznost. Výčet „*zemské a říšské zákony a nařízení*“ ovšem nepokrýval veškeré rakouské a uherské právo a jak dovedl Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. Rv I 997/24, výraz zákon interpretuje všechny právní normy. Doslovně pak uvedl: „*Na Slovensku platí dosud právo nepsané, jehož pramenem jsou zvyklosti i výroky peštské kurie z doby předpřevratové. ... výraz »zákony« míní se tu v širším smyslu a značí tolik, co »právní normy«, t.j. všechno, co má moc zákona, co se mu významem svým rovná, což právě na Slovensku je soudní praxe, jejíž závaznost, jak níže bude ukázáno, je tam uznána přímo výslovným ustanovením zákonodárce, tedy samým zákonem v užším smyslu, takže jde o obyčejové právo, potvrzené zákonem.*“³⁴ Není úplně zřejmé, zda Alois Rašín záměrně vynechal toto uherské právo při psaní zákona. Z některých jeho předchozích projevů by se dalo usoudit, že předpokládal rozšíření působnosti rakouského práva i do východních částí státu.³⁵

³² VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 158, 161.

³³ Tamtéž, s. 161.

³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. 10. 1924, sp. zn. NS Rv I 997/24. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 1380–1386. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/45xLaXO>

³⁵ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 163–164.

Zásadní vadou čl. 2 je opomenutí klauzule, která by z převzetí vyloučila předpisy, které v novém zřízení nemají místo (např. týkající se fungování císařského dvora). Jak tedy s takovými předpisy naložit? Především bylo potřeba dotčené předpisy vykládat velmi restriktivně a v souvislostech s ostatními ustanoveními zákona. Nejvyšší soud své rozhodování opřel o preambuli zákona. V rozhodnutí R II 28/28 doslovně říká: „*Ale již vstupní věta, že „samostatný stát československý vstoupil v život“, nedopouští, aby zůstaly v platnosti ony říšské zákony rakouské, jež se s existencí a samostatností nově zřízeného československého státu nesrovnávají, tak zejména očividně pozbývá platnosti (jest mlčky zrušena) především sama pragmatická sankce, dále všechny zákony týčící se říšské ústavy, zejména delegací, říšské rady a zemských sněmů, jakož i volebních řádů do obou těchto sborů a t. d., samozřejmě pozbyly platnosti také předpisy o vyhlašování nálezů jménem císaře, o poznačování úřadů jako c. k. a pod., takže, co se třeba jen těchto drobností týče, bylo v té vstupní větě obsaženo in nuce vše, co potom předepsal zákon na ochranu Československé republiky ze dne 23. července 1919, čís. 449 sb. z. a n.*“³⁶ Analogicky lze také tento výklad rozšířit na předpisy platné v zaniklém Uhersku.

Termín „prozatím“ byl interpretován tak, že recepční norma platila pouze v období revoluce a představovala dočasné opatření. Zákonodárce výslovně prohlásil, že plánuje nahradit to, co neodpovídá jeho představám a mohlo by způsobovat komplikace. Avšak použití slova „prozatím“ ve zmiňovaném zákoně bylo zbytečné a zavádějící. Právní řád se kromě určitých základních práv zakládá na principu proměnlivosti v souladu s normotvornými zásadami, což bylo většinou v literatuře z meziválečného období opomíjeno.³⁷

Další z problémů se skrýval v lingvistické nekonzistenci. V uherské části rakousko-uherské říše byla maďarština jediným úředním jazykem, nicméně starší právní předpisy platné před rakousko-uherským vyrovnáním byly obvykle psány v němčině a často i v latině. I když bylo mnoho z těchto právních dokumentů přeloženo do slovenštiny nebo němčiny, jednalo se spíše o neoficiální a často nedůvěryhodné překlady. Různorodost jazyků tak představovala každodenní výzvu pro úředníky, kteří byli přerazováni do nově uvolněných pozic ve státní

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1928, sp. zn. NS R II 28/28. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1929, s. 171–180. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4ctIT3f>

³⁷ HORÁK: *Vznik Československa a recepce práva...*, s. 155.

správě a soudnictví na území Slovenska, kde byli vázání uherským právem, kterému nerozuměli.³⁸

1.3.4 Článek 3

„Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.“

Převzetí rakouského a uherského práva vyplynulo už z druhého článku zákona. Nejpodstatnějším je tedy konstatování, že se všechny převzaté orgány a ústavy podřizují Národnímu výboru československému. Pokus o vyjmenování úřadů, které mají být zachovány, je v podstatě zbytečný. Na tomto výčtu je však zajímavé, že nezmiňuje soudní moc, která byla samozřejmě recipována hned čl. 2. Třetí článek tedy jen rozváděl a konkretizoval to, co plynulo z předchozích ustanovení.³⁹

Národní výbor se stal dočasně nejvyšším zákonodárným i výkonným orgánem. Tímto článkem byl zároveň vyloučen panovník, dosavadní ústřední orgány a nepřímo i právní předpisy s ním spojené. Nové ústřední orgány (nejvyšší správní úřady – ministerstva) byly zřízeny z. č. 2/1918 Sb. z. a n., a zároveň s nimi i Nejvyšší správní soud z. č. 3/1918 Sb. z. a n. a Nejvyšší soud z. č. 5/1918 Sb. z. a n.⁴⁰

Jak to ale vypadalo před recepcí v Předlitavské části Rakouska-Uherska? Panovník zaujímal výjimečné postavení – stál nad právem, vládl jako císař rakouský a v ústavním právu bylo jeho postavení označováno slovy „posvátný, neporušitelný, neodpovědný“. Výkonná moc byla vykonávána prostřednictvím ministrů a jejich rezortů. Císař řídil stát navenek, řídil zahraniční politiku, udílel vyznamenání a šlechtictví, svolával a rozpouštěl říšskou radu i zemské sněmy. Zákonodárnou moc vykonával formou císařských nařízení.⁴¹

Po revolučním roce 1848 došlo k zániku po staletí fungujícího vrchnostenského aparátu, který byl nahrazen státní správou (zeměpanskou). Veřejná správa se od té doby rozdělovala na dvě koleje: na byrokratické státní orgány a samosprávní korporace.⁴²

³⁸ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 165–166.

³⁹ Tamtéž, s. 185–186.

⁴⁰ Zákon č. 2/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém; zákon č. 3/1918 Sb. z. a n., nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů; zákon č. 5/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizuje nejvyšší soud.

⁴¹ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 235–236.

⁴² VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 186–187.

Státní správa nebo též politická, zeměpanská správa, byla představována zeměmi, kraji a okresy. V Čechách a na Moravě to byla místodržitelství v čele s jmenovaným místodržitelem, ve Slezsku pak zemská vláda v čele se zemským prezidentem.⁴³ Pravomoc místodržitele byla velice široká – zahrnovala např. bezpečnost, dozor nad tiskem, obchodem a podnikáním, předkládal návrhy na obsazování úřednických postů, dozor nad okresní samosprávou apod. Nebylo zde uplatňováno kolegiální rozhodování, jednotliví funkcionáři měli pouze poradní hlas.⁴⁴ Nižším územním celkem byly okresní hejtmanství (kraje) v čele s hejtmanem. Okresní hejtmané museli být právnicky vzdělaní, měli dbát na vyhlásování a provádění zákonů, starat se o bezpečnost, veřejný pořádek a pokoj, ale také o evidenci obyvatel, dohled nad matrikami, církevní a školskou správou, spolky, tiskem a pečovat o veřejný majetek. Později okresnímu hejtmanství přibýly povinnosti v souvislosti s volbami do říšské rady a zemských sněmů.⁴⁵

Samospráva měla pro Čechy a českou politiku mnohem větší význam než správa státní, byl to výraz postupné autonomie českých zemí. Základními články byly země, okresy a obce. Postavení zemí mělo zvláštní charakter – jednak byly reprezentanty českého historického státu, jednak tvořily nejvyšší článek autonomní správy. Správu vykonával zemský sněm a zemský výbor. Sněm byl především orgán parlamentního typu, tedy byla mu svěřena zákonodárná pravomoc, která se vztahovala na oblast zemědělství, dobročinnosti, rozpočtů a provádění říšských zákonů. V čele sněmu stál zemský maršálek, který byl také předsedou výboru. Zemský výbor působil hlavně jako výkonný orgán sněmu, měl však také samostatnou působnost.⁴⁶ Zemskou správu však oslabilo vydání tzv. anenských patentů v roce 1913⁴⁷, které reagovaly na národnostní spory v českém zemském sněmu, který od roku 1908 prakticky nefungoval. Zemský sněm byl tak rozpuštěn, volby do něj byly odloženy na neurčito a pravomoci byly převedeny na zemskou správní komisi.⁴⁸

Jedinými zeměmi Předlitavska, kde existovala okresní samospráva, byly Čechy, Halič a Štýrsko. I když na Moravě byl zákon o okresní samosprávě přijat, nikdy nebyl proveden. Ve Slezsku byl podobný zákon také přijat, avšak jeho provedení bylo odloženo na neurčito. V okresech působil okresní starosta, okresní výbor a okresní zastupitelstvo. Byla jim svěřena

⁴³ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 187.

⁴⁴ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 245.

⁴⁵ Tamtéž, s. 241–242.

⁴⁶ Tamtéž, s. 253.

⁴⁷ Císařský patent č. 150/1913 ř. z., jímž se rozpouští zemský sněm království českého; císařský patent č. 36/1913 z. z., týkající se dalšího vedení zemské správy království Českého.

⁴⁸ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 189–190.

samostatná správa hospodářská, silniční, zdravotní, v přenesené působnosti pak měli na starosti věci vojenské, jako ubytování vojska, jeho zásobování, opatrování koní při mobilizaci apod.

Nejnižším článkem samosprávy byly obce. Podle z. č. 105/1863 ř. z.⁴⁹ muselo být veškeré státní území začleněno do některé obce a každý občan musel příslušet do určité obce. Orgány obce byly obecní výbor, obecní představenstvo a starosta, který stál jak v čele výboru, tak představenstva. V samostatné působnosti spravovali svůj majetek, zabezpečovali chudinskou péči, ale také čelední a dělnické záležitosti, v oblasti přenesené působnosti jim byly svěřeny pravomoci spojené s volbami, civilními sňatky nebo správním trestáním.⁵⁰

Uherská část říše nebyla tak progresivní jako rakouská, potažmo česká. V uherské státní správě a municipálních orgánech se často angažovali především lidé názorově spjatí s uherským státem. Protože mnozí z nich neměli zájem sloužit jako úředníci československého státu a o další zase nestál československý stát, po rozšíření jeho reálné moci na slovenské území vyvstal problém s obsazováním úřednických funkcí. Na Slovensko proto začali přicházet úředníci, ale i železničáři, učitelé a další.⁵¹

Územní správa nebyla dvojkolejná jako v západní části monarchie, ale dominoval zde samosprávný prvek. Základními jednotkami byly municipia a obce. Municipia představovaly vyšší článek územní správy založený na principu samosprávy. V době, kdy monarchie zanikala, měla dvojí podobu: venkovské municipium, označované v té době jako župa (ale též komitát nebo stolice) a municipální město. Úkoly a oprávnění žup municipií byly podle zákonných článků XLII/1870⁵² a XXI/1886⁵³ velmi široké a rozmanité. Municipia samostatně rozhodovaly o vlastních vnitřních záležitostech, vydávaly statuty, volily příslušníky, určovaly si rozpočet. Mohly podávat sněmu petice v politických záležitostech a přímo kooperovat s vládou. Zprostředkovaně vykonávaly i státní administrativu, přičemž mohly odmítnout provést protizákonné nařízení.⁵⁴

V organizační struktuře venkovského municipia měl zvláštní pozici vrchní župan, který byl jmenován a odvoláván králem na návrh ministra vnitra. Byl nadřizen veškerému municipálnímu aparátu a dohlížel na samosprávu a staral se o výkon státní správy.

⁴⁹ Zákon č. 105/1863 ř. z., jímžto se pořádají záležitosti domovské.

⁵⁰ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 188.

⁵¹ Tamtéž, s. 197–198.

⁵² Zákonný článek č. XLII/1870, o narovnání orgánů veřejného práva.

⁵³ Zákonný článek č. XXI/1886, o zákonných orgánech.

⁵⁴ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 193–194.

Vlastní samosprávu zajišťovaly kolegiální orgány a úředníci. Mezi kolegiální orgány patřil např. municipální výbor, z úředníků měl nejvyšší vliv podžupan jako nejvyšší volený úředník župy. Důležitým orgánem byl také stálý výbor nebo též další výbory a odborné komise s poradními úkoly. Venkovská municipia se vnitřně dělila na slúžnovské okresy, v jejichž čele stál „hlavný slúžny“ jako volený úředník.⁵⁵

Vnitřní organizace municipálních měst se odlišovala od venkovských žup a to především proto, že město bylo koncentrovanější, vlastnilo svůj majetek a vykonávalo agendu obce. Takovými městy byly např. Prešpurk, Košice, Komárno a Banská Štiavnica. Nejdůležitějšími orgány byly městský municipální výbor a městská rada, dále zde měl zvláštní postavení městský policejní kapitán.⁵⁶

Nižšími články územní samosprávy byly obce, které se dále dělily na tři typy podle podílu úřednické správy na jejich řízení. Města se zřízeným magistrátem byla postavena na úroveň slúžnovským okresům, v jejichž čele stál „měšťanosta“. Správu velkých obcí vedl vlastní volený úředník, notář, a pro malé obce vedl správu doživotně volený obvodní notář, společný pro několik obcí sdružených do jednoho obvodu.⁵⁷

1.3.5 Článek 4

„Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.“

Původní verze ustanovení zněla *„Zákon tento nabývá platnosti dnešním dnem“*. Až při konečných úpravách před publikováním ve Sbírce zákonů a nařízení jej nahradila „účinnost“.

Termíny platnost a účinnost nejsou dnes, ani dříve nebyly, jedno a totéž. Nejprve je tedy potřeba si oba pojmy definovat. *„Platnost právního předpisu je vlastnost zákona a jiného právního předpisu spočívající v jeho normativní existenci. Platný právní předpis je součástí právního řádu. Jeho platnost začíná dnem vyhlášení, a není-li předem omezena, končí jeho derogací předpisem stejné nebo vyšší právní síly. Časová lhůta mezi platností a účinností právního předpisu se nazývá legisvakance (legis vacatio).“⁵⁸ Účinností pak rozumíme *„vlastnost zákona a jiného právního předpisu spočívající v možnosti způsobit následky s jeho přijetím vymezené, tj. jeho aplikovatelnost na jím upravené právní vztahy. Účinnost nastává**

⁵⁵ Tamtéž, s. 194.

⁵⁶ Tamtéž, s. 194.

⁵⁷ Tamtéž, s. 195.

⁵⁸ GERLOCH, Aleš. Platnost právního předpisu. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 696.

*dnem, který je uveden v jeho posledním ustanovení, jinak patnáctý den po jeho oficiálním vyhlášení.*⁵⁹

V mnoha prvorepublikových zákonech se můžeme setkat s tím, že se v jejich závěrečných ustanoveních, kde se zpravidla píše o počátku účinnosti, psalo o počátku platnosti. Za slovem platnost se tu jednoznačně skrývalo to, co se v jiných tehdejších předpisech, i v předpisech současných označuje jako účinnost.⁶⁰

Určité osvětlení používání těchto pojmů mohla přinést publikace *Občanský zákoník: Velký komentář, IX. Svazek*, od Filipa Melzera a Petra Tégl a kol., který se věnuje závazkům z deliktů a jiných právních důvodů, ale taky přechodným a závěrečným ustanovením. Autor komentáře k § 3081 Jan Wintr v textu však zcela přehlédl meziválečnou a brněnskou právní vědu, což je patrné i v absenci zmínek o normativistech nebo o významných právních vědcích, jako jsou Adolf Procházka a Jaroslav Krejčí. I když je v textu odkaz na Járu Cimrmana, chybí podstatné zmínky o přístupu normativistů a práci těchto klíčových autorů. Problematika platnosti a účinnosti právních předpisů je důležitá nejen z teoretického hlediska, ale její objasnění by mohlo usnadnit práci s meziválečnými právními předpisy a literaturou. Například by to pomohlo vysvětlit, proč zákon o zrušení šlechtictví (zákon č. 61/1918 Sb. z. a n.) obsahuje ustanovení, že „zákon tento nabývá platnosti dnem vyhlášení“, a kdy vlastně tento zákon nabyl účinnosti. Stejně tak by to objasnilo, proč byla při přípravě meziválečné rekodifikace opakovaně diskutována otázka platnosti a účinnosti a proč se v návrhu zákona z roku 1931 používá termín „závaznost“ místo „účinnost“.⁶¹

Dne 1. ledna 2024 vstoupil v účinnost zákon č. 276/2023 Sb. o zrušení obsoletních právních předpisů, který měl za cíl „pročistit“ Sbírku zákonů České republiky. Zákon zrušil mnoho prvorepublikových předpisů, avšak recepční normu ponechal v platnosti. Jak uvádí zákonodárce v důvodové zprávě: „*Taktéž nebyly do návrhu zákona výjimečně zařazeny právní předpisy, které by sice mohly vykazovat charakteristické znaky obsoletních právních předpisů (aktuálně již nevyvolávají právní účinky), nicméně na zrušení navrženy nebudou s přihlédnutím*

⁵⁹ GERLOCH, Aleš. Účinnost právního předpisu. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1158–1159.

⁶⁰ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 199–200.

⁶¹ HORÁK, Ondřej. Recenze: Melzer, F., Tégl, P. a kol.: *Občanský zákoník. Sv. IX. § 2894–3081. Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. *Bulletin Evropské společnosti pro právní dějiny*, 2018, roč. 4, č. 4, s. 7. Blíže: WINTR, Jan. § 3081 Účinnost. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník: Velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018 s. 1685–1688.

k jejich kulturně historickému významu (např. recepční normy, právní předpisy zavádějící pozemkové reformy, právní předpisy upravující dřívější postavení vysokých škol apod.).“⁶²

1.3.6 Článek 5

„Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.“

Obsah posledního článku recepčního zákona počítá s Národním výborem, který však existoval necelé tři týdny, tudíž většinu jeho započaté práce dokončili pokračovatelé, a to zejména Revoluční národní shromáždění. Jeho činnost byla ukončena parlamentními volbami v roce 1920, po nichž se ustavilo volené dvoukomorové Národní shromáždění republiky Československé.

Jako vykonavatel státní svrchovanosti Národní výbor vydával zákony a nařízení, přebíral pod svou správu recipované úřady a další instituce a vytvářel nové ústřední úřady, ale také organizoval zásobování obyvatelstva potravinami a nezbytnými surovinami, kterých bylo po válce málo. Řídil také postupnou demobilizaci armády, organizoval obsazování území, dohlížel na řádné fungování železnice, pošty a telegrafů, jednal s představiteli jiných států a v neposlední řadě přijímal prozatímní ústavu. Nejdůležitějším orgánem bylo plénum Národního výboru, jehož zasedání se v prvních dnech po vyhlášení republiky konala každý den a později dvakrát týdně. Na otázku, kdo byli členové Národního výboru, není jednoduchá odpověď. Do diskuze a zřejmě i do hlasování se zapojovali lidé, kteří v seznamu 38 členů Národního výboru nebyli zapsaní. Ve zmatku a chaosu se bohužel nedochovaly, resp. vůbec nebyly pořizovány oficiální záznamy z prvních jednání Národního výboru.⁶³ První dochovaný zápis zachycuje jednání pléna 2. listopadu 1918, na kterém poprvé byly projednávány a přijímány zákony, jednalo se o zákony č. 1–10/1918 Sb. z. a n.⁶⁴ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. nebyl na první ani na následujících schůzích projednáván, do Sbírkky zákonů a nařízení byl pouze zapsán.

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2023 Sb., obecná část, s. 6.

⁶³ VOJÁČEK: *První československý zákon...*, s. 241–219.

⁶⁴ *Stenoprotokol ze schůze Národního výboru Československého z 2. 11. 1918* [online]. psp.cz, [cit. 4. 3. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4c8bN8d>

2. Právní dualismus (trialismus)

V prvních dnech po vyhlášení samostatnosti Československa obyvatelstvo různých míst Slovenska spontánně likvidovalo staré uherské úřady a nahrazovalo je novými dělnickými nebo národními radami. Lidové chápání občanské rovnosti mezi převážně rolnickým obyvatelstvem se v řadě míst koncentrovalo na rozebírání zásob ze skladišť, sýpek a obchodů a obsazování panských sídel.⁶⁵ Zbytky maďarského úřednictva se odmítaly řídit příkazy československých úřadů, naopak respektovaly pokyny budapešťské vlády a usilovaly o připojení slovenského území k novému maďarskému státu.⁶⁶

Po převratu se do čela veškerého politického dění postavil Národní výbor, jenž se stal ústředním orgánem se zákonodárnou i výkonnou mocí pro celý Československý stát.⁶⁷

Zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. bylo recipováno právo platné na území Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi. V Československu do roku 1920 vznikl dokonce trialismus právního řádu, protože v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (jeho české části) bylo užíváno právo rakouské, na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské a v Hlučínsku, bývalé části pruského Slezska, jehož centrem se stalo město Hlučín, platilo po přechodnou dobu ještě německé právo. Oblast Hlučínska byla do území československého státu inkorporována na základě vládního nařízení č. 65/1920 Sb., kterým se zřizoval zplnomocněný komisař pro Ratibořsko a zákonem č. 76/1920 Sb. z. a n., o inkorporaci kraje Hlučínského. O této době můžeme tedy hovořit jako o době právního trialismu. Situace v oblasti Hlučínska byla podstatně komplikovanější, než situace v oblastech Valticka a Vitorazska, kde došlo pouze k jednoduchému rozšíření působnosti předpisů platných na území Československa.⁶⁸ Zákon o inkorporaci kraje Hlučínského obsahuje v § 2 speciální recepční normu: „*Dosavadní zákony a nařízení, platné v inkorporovaném území, zůstávají v platnosti, pokud je to srovnatelné se změnou suverenity, a pokud nebudou zrušeny nebo změněny zákony a nařízeními republiky Československé.*“. Zatímco ohledně právního dualismu práva rakouského a uherského bylo jasné, že reforma nebude probíhat nejrychleji, recepce německého práva byla provedena jako krátkodobé řešení, které mělo být odstraněno v co nejkratším časovém horizontu.

⁶⁵ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 325–326.

⁶⁶ Blíže: Tamtéž, s. 326.

⁶⁷ Tamtéž, s. 353.

⁶⁸ STARÝ, Marek. Právní trialismus Československé republiky: k otázce recepce německého práva. In: MIČKOVÁ, Zuzana (ed.). *100 rokov od vzniku ČSR. Zborník príspevkov zo IV. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie "Banskobystrická škola právnych dejín", konanej v dňoch 22.–23. marca 2018 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.* Banská Bystrica: Belianum, 2018, s. 72.

Výše zmiňovaný z. č. 76/1920 Sb. z. a n. zakotvil v § 3 pravidlo: „*Zákony československé, které vyhlášeny budou ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého ode dne 1. května 1920, nabývají platnosti také pro inkorporované území, pokud neustanovují opaku.*“.⁶⁹ a že zákony vyhlášené před tímto datem bude vláda formou svých nařízení postupně v Hlučínsku uvádět v platnost a účinnost.⁷⁰

Problematika práva hlučínské oblasti tedy nebyla vyřešena ani ihned po převzetí této oblasti nově vytvořeným československým státem, ani později v průběhu 20. let. Některá vládní nařízení, můžeme zmínit např. č. 152/1920, č. 321/1920 a č. 168/1921 Sb. z. a n.⁷¹, sice rozšířila působnost základních rakouských právních předpisů na tuto oblast, celková recepce rakouského práva však nebyla nikdy dokonána. Došlo sice k naplnění závazku uvedeného v § 3 z. č. 76/1920 Sb. z. a n., že vláda svými nařízeními bude jednotlivé právní normy uvádět v platnost, avšak rozsah těchto nařízení zdaleka nepokrýval celý právní řád Československa.⁷²

Na druhou stranu je však potřeba upozornit na § 7 odst. 2 Ústavy z r. 1920, který zní: „*Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.*“.⁷³ Jde samozřejmě o normu hierarchicky výše postavenou nad inkorporačním zákonem a také o normu rušící zákon podle pravidla *ius posterior derogat priori*. Na Hlučínsku tedy prakticky platila jak Ústava a její uvozovací zákon, tak také všechny zákony vydané od 6. března 1920. To však nemění nic na situaci, že platnost mnoha starších zákonů stále nebyla rozšířena na inkorporovanou oblast.⁷⁴

O recepci německého práva, resp. československém právním trialismu, se dosavadní odborná literatura zmiňuje spíše ojediněle a její komentáře jsou maximálně zjednodušené, přičemž mnohdy jsou jen nekriticky přebírána starší tvrzení.⁷⁵ Další osudy německého práva v nejsevernější části československého Slezska nejsou doposud z právněhistorického hlediska řádně prozkoumány.⁷⁶

⁶⁹ Zákon č. 76/1920 Sb. z. a n., o inkorporaci kraje Hlučínského.

⁷⁰ STARÝ: Právní trialismus..., s. 74.

⁷¹ Vládní nařízení č. 152/1920 Sb. z. a n., jímž se upravuje soudnictví a rozšiřuje působnost zákonů a nařízení z oboru soukromého práva a soudní správy v územích postoupených Československé republice podle mírových smluv; Vládní nařízení č. 321/1920 Sb. z. a n., kterým se upravuje správa veřejná mimo soudní správu a rozšiřuje působnost československých zákonů a nařízení z oboru oné správy na Hlučínsku; Vládní nařízení č. 168/1921 Sb. z. a n., kterým se rozšiřuje platnost zákonů o právu tiskovém, spolkovém a shromažďovacím na Hlučínsko.

⁷² STARÝ: Právní trialismus..., s. 79.

⁷³ Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

⁷⁴ STARÝ: Právní trialismus..., s. 79.

⁷⁵ Tamtéž, s. 73.

⁷⁶ STARÝ: Právní trialismus..., s. 79.

Dne 29. února 1920 byl publikován z. č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. Uvozovací zákon obsahoval 10 článků a hned první článek prohlašoval neplatnost zákonů odporujících ústavě a pro její změny stanovil formu ústavních zákonů.⁷⁷ To znamená, že nový stát mohl používat pouze právní normy, které odpovídaly charakteru nového režimu; některé z těchto normativních ustanovení byly vzhledem k novým společenským a politickým podmínkám zcela nepraktické. Nicméně nebylo možné tyto normy okamžitě nahradit novými, a proto je československý právní systém té doby často označován jako „mezerovitý“.⁷⁸

2.1 Rozdíly mezi rakouským a uherským právem

2.1.1 Čechy, Morava a Slezsko

V roce 1860 došlo k důležitým změnám ve **vyhlašování právních předpisů** na úrovni říše i jednotlivých zemí. Císařský patent upravil proces vyhlašování zákonů a nařízení, přičemž důrazně potvrdil, že jedině říšský zákoník je dokumentem pro závazné vyhlašování. Zemské zákoníky byly explicitně zrušeny jako prostředek oficiálního oznámení právních předpisů. To vedlo k absenci oficiálního českého znění, které předtím vycházelo jako součást zemských sbírek. Říšský zákoník od roku 1860 do roku 1869 existoval v českém jazyce pouze ve formě úředního překladu, známého jako „*Překlad Zákonníka říšského pro království české*“ vydaný místodržitelstvím v Praze. Stejně tak existovaly překlady pro Moravu. Zásadním rokem byl 1861, kdy zákonům byla přiznána platnost ve všech zemích, pokud nebylo stanoveno jinak, a byly považovány za platné okamžikem vyhlášení v německém znění. Oznámení významných předpisů se objevovalo v oficiální části novin, určených k úřednímu vyhlašování, přičemž byl uveden jazyk vyhlášení. Ke konci šedesátých let došlo k poslední změně v systému publikace, když bylo stanoveno, že předpisy měly být vydávány ve všech obyčejných jazycích zastoupených v říšské radě. Tyto změny nabyly účinnosti od roku 1870 a tento systém vyhlašování předpisů vydržel až do konce monarchie v roce 1918.⁷⁹

I po roce 1848 zůstal základem **občanského práva** Všeobecný občanský zákoník z roku 1811. Jeho ustanovení, která garantovala nedotknutelnost soukromého vlastnictví, dokonale vyhovovala potřebám rozvoje společnosti. V pozdějších letech byla několikrát snaha o novelizaci zákoníku, žádná však nebyla provedena. V dubnu 1904 byla zřízena revizní komise

⁷⁷ Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

⁷⁸ SCHELLE: Národní a demokratická revoluce..., s. 671.

⁷⁹ KRÁLÍK, Lukáš. *Říšský zákoník a počátky formální publikace předpisů*. [online]. pravnicadce.ekonom.cz., 7. 9. 2018, [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/3xCXkIH>

složená z Josepha Ungera, Emila Steilbacha, Josepha Scheye, Antonína rytíře Randy, Stanislause von Madeyski-Poray a Franze Kleina. Protože revizní komise nemohla z důvodu nemoci, smrti a služebních překážek svých členů vykázat zřetelné pokroky, soustředila se pozornost brzy na návrh ministerstva spravedlnosti, který revizi zákoníku prováděl současně, ale bez zapojení veřejnosti.⁸⁰ Vládní návrh zákona o „*změnách a doplněních některých ustanovení ABGB*“ byl předložen panské sněmovně v prosinci 1907, diskuze a provádění změn pokračovala až do roku 1912. Návrh byl poté postoupen Poslanecké sněmovně, avšak kvůli začátku první světové války nedošlo k jeho podrobnému projednání. Ústavně zakotvené právo vydávat nouzová nařízení umožnilo vládě v době, kdy se nescházela říšská rada a existovala naléhavá nutnost, vydávat nařízení jménem císaře. Změny v ABGB byly postupně provedeny pomocí císařských nařízení č. 276/1914, č. 208/1915 a č. 69/1916 ř. z.⁸¹, označovaných také jako dílčí novely. Těmito novelami bylo dotčeno 250 paragrafů z celkových 1502. První novela přinesla změny v oblasti osobního práva, rodinného práva, poručenského práva a dědického práva. Druhá dílčí novela z roku 1915 zasáhla do vlastnických vztahů v zemědělství. Třetí dílčí novela se zaměřila na věcné a obligační právo a jejich společná ustanovení.⁸²

Pro **civilní právo procesní** měl klíčový význam Obecný soudní řád, který vydal Josef II. v roce 1781. Tento dokument, velmi moderní ve své době, prosazoval principy jako rovnost stran a dispoziční zásadu, a to po celé 19. století. V letech 1895–1896 byl však nahrazen novou kodifikací, která zahrnovala jurisdikční normu, civilní řád soudního procesu (z. č. 113/1895 ř. z.), exekuční řád, zákon o organizaci soudní a zákon o soudech živnostenských. Vytvoření těchto zákonů významně ovlivnil v té době ministerský tajemník a později ministr spravedlnosti, Franz Klein.⁸³

Základem rakouského a později československého **trestního práva hmotného** se stal Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ze dne 27. května 1852, č. 117/1852 ř. z., který byl novelou trestního zákona z roku 1803 a odlišoval se od něj v několika ohledech. Zaměřoval se pouze na právo hmotné a oddělil tak procesní právo, které bylo upraveno

⁸⁰ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 281–282.

⁸¹ Císařské nařízení č. 276/1914 ř. z., jímž se vydává částečná novella k obecnému zákonníku občanskému; císařské nařízení č. 208/1915 ř. z., o obnově a opravě hranic (druhá částečná novela k obecnému zákonníku občanskému); císařské nařízení č. 69/1916 ř. z., jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákonníku občanskému.

⁸² OLECHOWSKI Thomas, STAUDIGL-CIECHOWICZ Kamila. Dílčí novely. In: VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 303–304.

⁸³ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 53–54.

samostatně. Dále zrušil některé feudální prvky a na rozdíl od předchozího zákoníku z roku 1803 rozlišoval nejen mezi zločiny a přestupky, ale také mezi přečiny.⁸⁴ První pokus o obsáhlejší reformu rakouského trestního zákona z roku 1852 představují Hyeho osnovy trestního zákona z roku 1863 a 1867, které reagovaly na pád Bachova absolutismu. Tyto osnovy však nikdy uzákoněny nebyly, a to z důvodu rozpuštění poslanecké sněmovny v r. 1870.⁸⁵ Kromě trestního zákoníku byla postupně přijata řada dalších právních předpisů, které reagovaly na změnu politické situace. Za zmínku stojí Výpraskový patent z r. 1854 (*Prügelpatent*, představoval základní právní předpis trestního práva správního) a Protitulácký zákon z roku 1873 (*Vagabundengesetz*). Tento zákon souvisel s propuknutím hospodářské krize, která následovala po kolapsu vídeňské burzy dne 9. května 1873. Byl primárně zaměřen proti nezaměstnaným, tulákům, zahálečům a žebrákům, ale také poskytoval politickým úřadům možnost postihovat představitele politické opozice.⁸⁶ O reformu trestního práva se v pozdějších letech pokoušel prof. Julius Glaser, který se svou osnovou trestního zákona z roku 1874 vycházel z Trestního zákoníku pro Německou říši z r. 1871, čímž se odklonil od domácího rakouského historického vývoje trestního práva a přiklonil se k německému vývoji. Tato reforma však nebyla přijata z důvodu opětovného rozpuštění sněmovny. V letech 1889 a 1891 byly ve sněmovně předloženy Schönbornovy osnovy trestního zákona, které navazovaly na koncepci Glaserových osnov, avšak také nebyly nikdy přijaty.⁸⁷ Poslední pokusy o reformu započaly zřízením komise pro vypracování nové osnovy trestního zákona na nových, samostatných základech. Výsledkem byla osnova trestního zákona z r. 1902, která pak přešla v Hoegel-Lammaschovu osnovu trestního zákona z r. 1906 a definitivně byla představena veřejnosti pod názvem Prozatímní osnova trestního zákona ze září 1909. Ani tato osnova však nebyla nikdy přijata.⁸⁸

Úprava **trestního práva procesního** se stala jedním z hlavních požadavků bouřících se obyvatel v r. 1848. Nový procesní řád byl plný moderních zásad, jako např. zásada volného hodnocení důkazů, ústnost, veřejnost a porotní soudy. S potlačením revoluce a opětovným zavedením absolutismu byly tyto zásady postupně odstraňovány a r. 1853 byl tento proces dovršen vydáním nového procesního řádu, který se vracel k zásadám inkvizičního procesu.⁸⁹ Významný prvek do trestního řízení vnesla Prosincová Ústava ze dne 21. prosince 1867, která

⁸⁴ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 276.

⁸⁵ JABLONICKÝ, Tomáš. *Dějiny trestního práva v českých zemích v letech 1848 až 1989*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra právních dějin, 2018, s. 51–53.

⁸⁶ Tamtéž, s. 42, 58.

⁸⁷ Tamtéž, s. 62, 73.

⁸⁸ JABLONICKÝ: *Dějiny trestního práva...*, s. 80–83.

⁸⁹ MALÝ: *Dějiny českého...*, s. 273.

zakotvila ústní a veřejné trestní řízení, obžalovací soud v trestním řízení a porotní soudy. Trestní řád, který byl následně recipován Československou republikou byl uzákoněn dne 23. května 1873 pod č. 119/1873 ř. z. a vrátil se k zásadám ze zákoníku z r. 1850. Vznik tohoto trestního řádu byl převážně dílem ministra spravedlnosti profesora Julia Glasera.⁹⁰

2.1.2 Slovensko a Podkarpatská Rus

Vyhlašování a publikace právních předpisů na slovenském území podléhala po staletí uherským pravidlům. Podle prvního publikačního patentu byly na centrální úrovni zřízeny vedle říšského zákoníku i zemské zákoníky, známé jako věstníky vládní. Od roku 1850 začal vycházet „*Zákoník zemský pro Uhry a Věstník vládní pro korunní zemi Uherskou*“. Kromě úředních jazyků, jako je maďarština a němčina, byly tyto publikace dostupné i v české verzi. Po roce 1867 byla v uherské části monarchie zřízena úřední sbírka podzákoných právních předpisů nazvaná „*Magyarországi Törvények Rendeletek Tára*“, obvykle překládaná jako „Sbírka vládních nařízení“. Tato sbírka obsahovala pouze vybrané předpisy v maďarštině, např. královská a vládní nařízení, ministerské vyhlášky a další právní předpisy nižšího stupně. V oblasti úředních periodik se po roce 1848 používaly polouřední noviny, které následovaly vídeňský vzor. Tyto noviny obsahovaly speciální úřední část určenou k oznámení vydání předpisů a vyhlášení různých aktů, plnící tak roli jakýchsi úředních věstníků. V červnu 1848 bylo zřízeno první úřední uherské periodikum s názvem *Közlöny*. Následně, v roce 1849, byly vídeňskou vládou zavedeny noviny *Magyar* (později *Budapesti Hírlap*). Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 byly založeny nové úřední noviny *Budapesti Közlöny*.⁹¹ Od roku 1881 začala pod názvem *Országos törvenytár* vycházet zemská sbírka, která byla úřední sbírkou zákonů, kde byly zákonné články publikovány až do roku 1918.⁹² Neoficiální sbírkou pak bylo dílo Štefana Verböcziho *Tripartitum opus iuris*, které bylo soupisem uherské obyčejové praxe, a bylo součástí většího kodexu *Corpus Juris Hungarici*. Do roku 1848 bylo vydáno celkem osm edicí, které postupně zahrnovaly všechny platné zákony. V roce 1896 byla zahájena nová edice, která každý rok přinesla vydání nových zákonů, což vedlo k rozšíření sbírky zákonů. Maďarské a latinské texty byly vydávány současně a celá práce byla rozdělena do několika svazků, přičemž původní sbírka zákonů byla rozšířena o další svazky a následně o svazky doplňkové

⁹⁰ JABLONICKÝ: *Dějiny trestního práva...*, s. 54, 59–60.

⁹¹ KRÁLÍK: *Říšský zákoník...*

⁹² Zákonný článek č. LXVI/1881, o vyhlášení zákonů.

až do roku 1918. Později byla sbírka rozdělena do dvou větších částí: zákony vydané do roku 1848 a zákony vydané od roku 1867, jejichž poslední svazek vyšel v roce 1948.⁹³

Během Bachova absolutismu byl zaveden Všeobecný obchodní zákoník z roku 1811, který upravoval oblast **občanského práva hmotného**. Po rakousko-uherském vyrovnání v r. 1867 se projevila snaha vrátit se k původnímu uherskému právnímu řádu, který nebyl ve formě jednotné kodifikace, nýbrž ve formě jednotlivých zákonných článků, avšak se zachováním určitých rakouských předpisů např. propracovanější rakouské zákony o převodu a evidenci nemovitostí. Ministerstvo spravedlnosti vzbudilo diskuzi o kodifikaci již v roce 1869. Nicméně oficiální práce na této kodifikaci začaly až v roce 1897 ve Stálé komisi pro vypracování uherského občanského zákoníku. Komise dostala zadání vycházet z platného uherského práva, obyčejového práva, předchozích návrhů kodifikace, judikatury uherských soudů a odborné literatury. První návrh zákoníku byl zveřejněn v roce 1900 spolu s důvodovou zprávou, které naznačovaly inspiraci nedávno přijatým německým občanským zákoníkem (BGB). Po veřejné diskuzi byl text zákoníku i důvodová zpráva přepracovány a ve změněné podobě je schválila vláda. Jako vládní návrh zákona byly předloženy parlamentu, text zákoníku byl posouzen zvláštní komisí dolní sněmovny, která vyjádřila řadu kritických připomínek. Avšak v roce 1915, během první světové války, kdy se situace zkomplikovala, musela kodifikace občanského práva ustoupit naléhavějším problémům.⁹⁴ Proto v této oblasti sehrávala jednotící roli všeobecně závazná rozhodnutí zvláštních senátů Královské kurie, což byl nejvyšší soud v Uhrách. Tato rozhodnutí byla běžně označována jako "decízie".⁹⁵ Za významný úspěch snahy o rekodifikaci lze však zmínit zákonný článek č. XXXI/1894, o manželském právu, kde názor na manželství jako na civilněprávní vztah získal převahu. To vedlo k požadavku na civilní formu uzavření manželství a k pochopení manželství jako občanské smlouvy. Podle tohoto pojetí se při uzavírání manželství postupovalo podle principu smluvní svobody a umožňovalo se také "odstoupení od smlouvy", což zahrnovalo možnost rozvodu.⁹⁶

Podobně jako občanské právo hmotné, i **občanské právo procesní** vycházelo z práva zvykového. Jednotlivé dekrety, obyčejová pravidla, statuty jednotlivých magistrátů a další procesní ustanovení tvořily tzv. *Corpus Juris Hungarici*. Tento soubor právních předpisů

⁹³ *Corpus Juris Hungarici*. [online]. Britannica.com, 19. 8. 2008, [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/3Vrdl6g>

⁹⁴ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel. *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 190, 192.

⁹⁵ VOJÁČEK, Ladislav a kol. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 415–416.

⁹⁶ VOJÁČEK, SCHELLE: *Právní dějiny...*, s. 193.

pro Uhry byl nahrazen nařízením justičního ministerstva z roku 1852, kterým byly vydány nové procesní řády pro uherské země. V roce 1861 byla svolána Judexkuriální konference, která vypracovala tzv. Prozatímní právní pravidla, která upravovala i civilní procesní právo. Tato pravidla však nebyla zákonem, ale byla používána soudy jako obyčejové právo. Následně byl vypracován občanský soudní řád, který byl schválen zákonným čl. LIV/1868, který upřednostňoval zásadu písemnosti a legální teorie důkazů. Princip volného hodnocení důkazů byl zaveden zákonným čl. XVIII/1893 pro tzv. sumární řízení (zkrácené řízení) a později i pro sporné řízení z. čl. XIX/1891. Tyto procesní předpisy byly nahrazeny uherským civilním soudním řádem, z. čl. I/1911, který nahradil předchozí z. čl. LIV/1868, LIX/1881 a XVIII/1893 a byl vybudován po vzoru německého civilního soudního řádu z r. 1877.⁹⁷

Po ukončení Judexkuriální konference, která odmítla rakouskou trestně-právní legislativu, nastala v oblasti **trestního práva hmotného** problematická situace. Během konference bylo navrženo zavedení osnovy trestního zákona z roku 1843, avšak tento návrh nenašel odezvu. Osnova totiž vznikla v odlišných společenských podmínkách a tak nebyla vhodným řešením. Praxe proto využívala jako orientačního průvodce pro rozhodování učebnici trestního práva od T. Paulera z roku 1864. Uherské trestní právo bylo kodifikováno prostřednictvím zákona o zločinech a přečinech (zák. čl. V/1878), běžně označovaného jako *Codex Csemegi* po svém autorovi. Tento zákon kladl důraz na přesnou formulaci skutkových podstat a posuzování osobnosti pachatele spíše v menší míře. Následně bylo trestní právo novelizováno v letech 1897 a 1908. Během války byly trestní zákony rozšířeny o ustanovení týkající se konfiskace majetku osob odsouzených za velezradu a zpřísněny tresty za trestné činy spáchané proti zájmům vedení války.⁹⁸

Během Bachova absolutismu se rakouská správa v oblasti **trestního práva procesního** snažila prosazovat aplikaci rakouských procesních předpisů. I když byly tyto snahy odmítnuty Judexkuriální konferencí, bylo alespoň odstraněno stavovské rozdělení v řízení před soudem. Po rakousko-uherském vyrovnání došlo k prvním změnám v trestním právu, kdy ministr vnitra reguloval přestupkové řízení a ministr spravedlnosti upravil řízení před okresními soudy, praxe se však často uchylovala k řádně neschválenému konceptu Csemegihovo úpravy trestního řízení

⁹⁷ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1975, s. 53–54. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3zbFV4h>

⁹⁸ VOJÁČEK, SCHELLE: *Právní dějiny...*, s. 197–198.

(Prozatímní pravidla z roku 1872).⁹⁹ Došlo tak k situaci, kdy bylo řízení o méně závažných deliktech upraveno detailněji než řízení o závažnějších trestných činech. Tuto situaci pak částečně vyřešil nový trestní řád, zák. čl. č. XXXIII/1896, který nabyl účinnosti 1. ledna 1900. Tento nový řád byl modernější a v mnoha aspektech liberálnější a humánnější než rakouský trestní řád. Jedním z jeho významných prvků byla důsledná aplikace obžalovací zásady a použití jasných a stručných formulací, které byly přístupné i širší veřejnosti. V roce 1908 uherský sněm provedl souhrnnou novelizaci trestního zákona i trestního řádu. Po vypuknutí války bylo zavedeno zrychlené soudní řízení pro určité případy a velice často byly využívány stanné soudy.¹⁰⁰

2.2 Činnost Nejvyššího soudu a vybraná judikatura

Vznik Československé republiky neměl na organizaci soudnictví výraznější dopad. Recepční normou (z. č. 11/1918 Sb.) byla převzata téměř kompletní soustava rakouského a uherského soudnictví. Jako nejvyšší instance pro věci civilní a pro věci trestní byl v listopadu 1918 zřízen z. č. 5/1918 Sb. z. a n. Nejvyšší soud, jenž od roku 1919 sídlil v Brně. Organizačně se téměř shodoval s organizací Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni, který fungoval do roku 1918. Situace v letech 1919–1923 si vynutila vznik specializovaného trestního soudu, jenž vznikl na základě zákona o státním soudě jako důsledek zavedení zákona na ochranu republiky.¹⁰¹ Agendu vykonával v sídle Nejvyššího soudu v Brně a sestával se z předsedy, jeho náměstka a potřebného počtu soudců z povolání a přísedících.

V zákoně č. 5/1918 Sb. z. a n., schváleném dne 2. listopadu 1918, byla ve čtrnácti paragrafech ustanovena existence nové nejvyšší soudní instance, Nejvyššího soudu. Konkrétně bylo upraveno složení soudu a jeho orgány (§ 2 a 10), jeho pravomoc v oblasti soukromoprávních záležitostí (§ 3), trestních případů (§ 4) a další pravomoci (§ 5, např. o přenesení příslušnosti).¹⁰²

2.2.1 NS Rv II 12/19, Vážný 34

Spor o námitky proti výpovědi z bytu byl nejprve veden u Okresního soudu v Ivančicích, v odvolacím řízení byl řešen Zemským soudem v Brně a následně v dovolacím řízení

⁹⁹ Výsledkem jednání na judexkuriální konferenci v letech byla tzv. Prozatímní právní pravidla, která systematicky stanovila co platí a podle čeho vést řízení v různých právních odvětvích. Postupem času jim byla díky obyčejovému právu přisouzena obecná závaznost. Blíže: VOJÁČEK, SCHELLE: *Právní dějiny...*, s. 415.

¹⁰⁰ VOJÁČEK, SCHELLE: *Právní dějiny...*, s. 198–199.

¹⁰¹ Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky; Zákon č. 51/1923 Sb. z. a n., o státním soudě.

¹⁰² Zákon č. 5/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizuje nejvyšší soud.

u Nejvyššího soudního dvoru ve Vídni, který rozhodl 5. listopadu 1918. Nově vzniklý československý Nejvyšší soud však toto rozhodnutí prohlásil za neplatné a to z důvodu, že „soudní dvůr ten již více nebyl tuzemským státním úřadem k rozhodování tomu po zákonu povoláním“, jelikož ode dne 4. listopadu 1918 nabyl účinnosti zákon o Nejvyšším soudě a ten byl tak příslušný v této věci rozhodovat.¹⁰³

2.2.2 NS R I 41/19, Vážný 35

Spor se týkal zaplacení jistoty za náklady sporu, kterou podle § 57 z. č. 113/1895 ř. z. byl povinen složit cizinec, pokud vystupoval na straně žalobce. Odvolací soud, kterým byl Vrchní soud v Praze však zaplacení jistoty nepožadoval a odvolával se na Haagskou procesní úmluvu, která vázala příslušníky Německé říše a Rakouska-Uherska a osvobozovala je od takového zaplacení. Nejvyšší soud však rozhodl opačně, že úmluva nebyla recipována do československého právního řádu. Z odůvodnění: „Zákon ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, č. 11 sb. z. a n. vyslovil sice ve svém čl. 2, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají také v platnosti mezinárodní smlouvy oné říše (rakouské), z které právě ony zemské a říšské zákony a nařízení byly převzaty, třebas byly ony smlouvy vedle předpisu § 306 obč. zák. a § 1 zák. ze dne 10. června 1869, č. 113 ř. z. v říšském zákoníku vyhlášeny. V odpor vzaté usnesení trpí, jak stěžovatelka správně vytýká, tou vadou, že zaměňuje území nějakého státu za stát samý a že nevyvozuje důsledky povstalé vznikem státu (republiky) československého, jemuž přísluší státní výsost a samostatnost. Haagská konvence ze dne 14. listopadu 1896, č. 60 ř. z. z roku 1899, pokud se týče ze dne 17. července 1905, č. 60 ř. z. z r. 1909, jest státní smlouva, uzavřená mezi říší německou a mezi mocnářstvím rakousko-uherským. Trvání státních smluv jest podmíněno trváním států samých, které právě onu smlouvu uzavřely. Zánikem kteréhokoliv státu smlouvu uzavřevšího, nastává sám sebou i zánik té které státní smlouvy, poněvadž mezinárodní právo nezná nějakého přechodu (sukcese) práv a povinností suverénního státu po jeho zániku na stát jiný, který vznikne na území neb na části území onoho zaniklého státu. Takový nově vzniklý stát jest subjektem jiným, samostatným a jmenovitě zde od zaniklého nezávislým. Zaniknutím státu rakouského případně mocnářství rakousko-uherského zanikly též smlouvy státní s ním jiným státem uzavřené a nepřecházejí tudíž práva a povinnosti ze smlouvy vzniklé na nově utvořený

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 1. 1919, sp. zn. NS Rv II 12/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 59–60. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VONyX4>

*samostatný a výsostní suverénní stát československé republiky, na části území zaniklého státu rakousko-uherského vzniklý.*¹⁰⁴

2.2.3 NS Rv I 587/19, Vážný 353

Jedno z prvních rozhodnutí, které se zabývalo odpovědností Československého státu za škody vzniklé rakouským mocnářstvím před vznikem republiky. Ze skutkového stavu zjišťujeme, že při dopravě státními drahami ubylo převážené zboží a proto byla společností podána žaloba o náhradu škody proti „*železničnímu eráru Československé republiky jako právního nástupce bývalého c. k. železničního eráru.*“ V odůvodnění pak Nejvyšší soud vysvětluje: „*Z řečených dějin vzniku zákona plyne nade vší pochybnost, že stát náš zásadně odmítl stanovisko, jako by bez dalšího stal se převímatelem závazků bývalého rakouského státu z doby před státním převratem, jichž sídlem bylo by území, nyní výsostné moci československé republiky podrobené. Posléz řečená okolnost o sobě k nástupnictví v podobné závazky nestačí, nýbrž převzetí musí kotviti v dohodě súčastněných států, až k ní svého času dojde. Marně dovolává se žalobce pro svůj opačný názor předpisu § 1409 obč. zák. Vždyť otázka, na kolik súčastněné státy převezmou závazky bývalého rakouského státu, jest otázkou mezinárodní dohody mezi těmito státy a na smlouvu tu přirozeně nelze použití zásad soukromoprávních. Zejména nelze připustiti, by súčastnění jednotlivci přesunuli s poukazem k soukromoprávním zásadám zodpovědnost a závaznost s jednoho státu na stát druhý. ... Žalobci ukládá se pouze, by sečkal a uplatňoval svůj nárok svého času proti tomu, kdo dle dohody súčastněných států bude jím zavázán. Toto právo se tímto rozhodnutím žalobci nijak neodnímá.*“¹⁰⁵

2.2.4 NS R I 435/20, Vážný 574

Rozhodnutí se zabývalo vojenským trestním soudnictvím a dědickou způsobilostí. V § 208 z. č. 19/1855 ř. z., vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech, byla zakotvena ztráta způsobilosti dědit pro zběhnutí ze společného vojska, ne však ze zeměbrany či domobrany, což byly další dvě složky ozbrojených sil bývalé monarchie. Vznikem republiky však došlo ke vzniku jednotné branné moci a tak § 2 z. č. 6/1918 Sb. z. a n. zavedl společné trestní orgány

¹⁰⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 2. 1919, sp. zn. NS R I 41/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 61–64. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4ex8uZQ>

¹⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 12. 1919, sp. zn. NS Rv I 587/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 566–568. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3XwNnAQ>

pro stálé vojsko a zeměbranu, což bylo právním důsledkem vzniku státu a změn v armádě.¹⁰⁶ „Ustanovení § 544 ob. z. obč. a § 208 písm. a) až c) pozbyla platnosti ve státním zřízení Čsl. Republiky s účinností nejpozději dnem 4. listopadu 1918, ježto rozdílu mezi společným vojskem a zeměbranou více není a bylo by protismyslným, by zaostalost dualistické soustavy bývalého rak. uher. Mocnářství“¹⁰⁷

2.2.5 NS Rv I 1244/23, Vážný 3 388

Žalobci, pozůstalé děti po otci Henrikovi B., se dožadovali náhrady škody po Československém eráru za to, že když byl jejich otec převážen vlakem v doprovodu četníků a vojáků z Banské Bystrice do vězení do Terezína, tak byl 8. června 1919 (prý na žádost lidu) vyvlečen z vozu a oběšen. Z odůvodnění: „Norma, z které tu vycházeti sluší, jest pouze a jedině zákon ze dne 28. října 1918, čís. 11 sb. z. a n., kterým Národní výbor prohlásil zřízení samostatného státu Československého a který stanoví, že dosavadní zákony a nařízení zůstávají v platnosti, tedy, poněvadž v historických zemích českých byly jiné a na Slovensku také jiné, zůstávají v platnosti v historických zemích ty, které tam posud platily, bývalé rakouské, a na Slovensku ty, které zase tam platily, bývalé uherské. Tím jest otázka jasně a přesně vyřízena.“ Právní věta pak přesně vystihovala závěry NS: „Projednává-li se případ ze Slovenska (Podkarpatské Rusi) před zemským civilním soudem v Praze dle zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 4 sb. z. a n., platí pro řízení civilní soudní řád ze dne 1. srpna 1895, čís. 113 ř. zák., v otázkách hmotněprávních pak právo, platné na Slovensku (Podkarpatské Rusi).“¹⁰⁸

2.2.6 NS Nd I 377/24, Vážný 4 168

Jednalo se o negativní spor o místní příslušnost mezi dvěma okresními soudy Československé republiky, z nichž jeden měl sídlo v Jaroměři v Čechách a druhý v Lučenci na Slovensku. „Ve státě Československém platí v důsledku čl. 2 zákona ze dne 28. října 1918, čís. 11 sb. z. a n. dvojí procesní právo, ale nikoliv obojí právo V celé oblasti, nýbrž každé ve své části jinak jednotného a nedílného státního celku (§ 3 ústavní listiny ze dne 29. února 1920,

¹⁰⁶ HORÁK: Vznik Československa a recepce práva..., s. 167.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 7. 1920, sp. zn. NS R I 435/20. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1922, s. 398–401. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/45GWf9i>

¹⁰⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 1. 1924, sp. zn. NS R I 1244/23. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 46–50. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3z8BOG6>

čís. 121 sb. z. a n.) ... Každé z obou procesních práv platí ve své oblasti výlučně a každý z obou soudů, mezi nimiž spor o příslušnost vzešel, vázán jest jen procesním právem, pro něj platným. S tohoto hlediska mají pravdu oba soudy: okresní soud v Jaroměři v tom, že odmítl místní příslušnost s poukazem na §§ 65 a 68 j. n., neboť jde o spor nový, ohledně něhož místní i věcná příslušnost má být zkoumána podle nové žaloby; okresní soud v Lučenci pak v tom, že odmítl příslušnost s poukazem na předchozí právoplatný rozsudek okresního soudu v Jaroměři o placení výživného, neboť jde o žalobu ve smyslu § 413 uh. c. ř. s., ve které se žádá změna prvotního rozsudku co do výše výživného.¹⁰⁹

Podobný případ týkající se negativního sporu o místní příslušnost byl řešen v rozhodnutí NS Nd I 125/25 (Vážný 4 917), kdy rozvedená manželka žádala zvýšení výživného poskytovaného bývalým manželem, který pracoval jako policejní inspektor na Slovensku, avšak manželství bylo rozvedeno a povinnost platit výživné byla přikázána Zemským civilním soudem v Praze.¹¹⁰

2.2.7 NS Rv I 997/24, Vážný 4 260

Velmi významné rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém byl výraz „zákony“ vykládán širším smyslu jako „právní normy“ a bylo najisto ustanoveno, že i obyčejové právo bylo recipováno. „... Tento ráz doby dosvědčuje dokumentárně obsahem svým na př. hned první revoluční zákon, vydaný již v den převratu a revoluci jako první její legislativní akt zahajující, zákon ze dne 28. října 1918, čís. 11 sb. z. a n. o zřízení státu Československého, jenž zcela očitě sdělán pod zorným úhlem práva historických zemí, neboť všecek zřetel na Slovensko vyčerpává se v něm přívlastkem »československý« a zmínkou o úřadech župních, jinak vládne v něm představa poměrů starorakouských, zmístněných na území zemí českých, tedy na území a v místě, kde zákon sdělán. To však platí obzvláště též i o otázce, o níž jde. Pravit' se tam jak v čl. 2, tak i v čl. 3, kde přece vzpomenuto i řízení župního, takže i na Slovensko zřetelně myšleno, že veškeré dosavadní zákony (a nařízení) zůstávají v platnosti a že všechny úřady jednají dle dosavadních platných zákonů (a nařízení). Kdyby výraz »zákon« měl se tu bráti ve výlučném smyslu práva psaného, jak tomu odvolací soud shora při ústavní listině chce, došlo

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 9. 1924, sp. zn. NS Nd I 377/24. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 1238–1239. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VQQ0fv>

¹¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 4. 1925, sp. zn. NS Nd I 125/25. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1926, s. 694–696. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4bb0iM1>

by se k tomu právnicky nemožnému důsledku, že na Slovensku, kde právě psaného práva je v oboru soukromoprávním poskrovnu a všecek řád práva soukromého spočívá po výtce na normách obyčejových, vyvinuvších se soudní praxí, nebylo by od 28. října 1918 vůbec obecného práva soukromého (obecného, neboť obchodní a směnečné je kodifikováno), leda pokud právě záležití výjimkou v aktech legislativních, neboť obyčejné právo by neplatilo a zákonného valně není. Tento důsledek nelze nechati platiti a proto dlužno zavrhnouti výklad, jenž k němu vede, a říci naopak, že výraz »zákony« míní se tu v širším smyslu a značí tolik, co »právní normy«, t. j. všecko, co má moc zákona, co se mu významem svým rovná, což právě na Slovensku je soudní praxe, jejíž závaznost, jak níže bude ukázáno, je tam uznána přímo výslovným ustanovením zákonodárce, tedy samým zákonem v užším smyslu, takže jde o obyčejové právo, potvrzené zákonem.¹¹¹

2.2.8 NS R I 120/27, Vážný 6 976

Předmětný spor se týkal oprávněnosti pozemkové reformy na majetek cizího státního příslušníka, konkrétně švýcarského. Nejvyšší soud se tak ocitl v situaci, kdy musel detailně vysvětlit pojmy vyvlastnění, zadrženi a likvidace majetku nepřátel a konfiskace. Během tohoto se rovněž rozsáhle vyjádřil k motivaci a legitimitě pozemkové reformy, k otázce státní suverenity, nástupnictví po bývalé monarchii a dodržování mírových dohod. Z odůvodnění: „... Bylo to konstatováno v její slavnostní vstupní formulí, kde se výslovně vytýká to, co učinil shora citovaný zákon z 28. října 1918, že národy Čech, Moravy a Slezska a národ Slovenska rozhodly se z vlastní vůle se spojití a skutečně se spojily ve svrchovaný a samostatný stát, čímž jasně naznačeno, že právní povaha Čsl. republiky jako svrchovaného státu je již dána, že nenastává a nepropůjčuje se jí teprv touto smlouvou, neboť, kdyby tomu tak mělo býti, bylo by to bylo musilo pojato býti do obsahu smlouvy samé, a tak ani tato smlouva neobsahuje snad teprv zřízení čsl. státu, ale ani jeho uznání, nýbrž, což je mnohem více, pouhé, jak řečeno, konstatování jeho již z vlastní vůle nastalé existence, čehož ovšem potřebí bylo, aby bylo vidno, že a proč může vystupovat jako smluvní strana. Smlouva přijímá existenci čsl. státu jako

¹¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. 10. 1924, sp. zn. NS Rv I 997/24. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 1380–1386. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/45xLaXO>

*hotovou událost, nastalou již před ní a neodvisle od ní. Poněvadž tedy čsl. stát vznikl, správněji řečeno obnovil se originárně, není právním nástupcem býv. Rakouska a Uherska.*¹¹²

2.2.9 NS R II 28/28, Vážný 7 751

Již jednou výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu se zabýval problematikou recepční normy a právního postavení obyvatel Lichtenštejnska v Československu vzhledem k otázce legitimitnosti zabavení jejich majetku v rámci probíhající pozemkové reformy. Předmětem sporu byla otázka, zda se říšský zákon č. 15/1893 ř. z., který publikoval Lichtenštejnskou rodinnou smlouvu z roku 1842, stal součástí československého právního řádu. Tato smlouva organizovala knížecí rod jako panující dynastii, spojovala funkce panovníka a regenta rodu a upravovala vztahy mezi jednotlivými agnáty a panujícím knížetem. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že zákon č. 15/1893 ř. z. a tím i rodinná smlouva z roku 1842 nebyly recipovány a v Československu neplatily.¹¹³ *„Rakouský zákon z 15. ledna 1893 totiž v Československé republice nemá platnosti a to právě vzhledem k svému obsahu a obsahu uzákoněné jím listiny, který proto musel napřed býti náležitě vyložen. Československý stát není totiž žádným právním nástupcem bývalého Rakouska, jež zákon ten vydalo, nýbrž vznikl originárně, utvořiv a ustaviv se z vlastní vůle a moci československého národa přímo proti vůli bývalého Rakouska, ... Jestliže ale československý stát jest státem originárně vzniklým, mohl by v něm zákon ze dne 12. ledna 1893 platiti jenom tehdy, kdyby ho byl převzal, pokud se týče listina ze dne 1. srpna 1842 jen tehdy, kdyby jí byl platnost sám, vlastním svým zákonem propůjčil. Ani jedno ani druhé však se nestalo. ... Stěžovatel ovšem se odvolává na československý základní zákon státní ze dne 28. října 1918, čís. 11 sb. z. a n., jímž československý stát zřízen a v němž se praví, že všechny rakouské zákony zůstávají v platnosti. Ale třebaže zákon ten to výslovně praví, tedy, jak určitě plyne z jeho introdukce, není tomu přece doslovně tak. On praví: »Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby »zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto: 2. veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.« Ale již vstupní věta, že »samostatný stát československý vstoupil v život«, nedopouští, aby zůstaly v platnosti ony říšské zákony*

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. 4. 1927, sp. zn. NS R I 120/27. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1928, s. 631–666. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4bcDQ5o>

¹¹³ HORÁK: *Vznik Československa a recepce práva...*, s. 156–157.

*rakouské, jež se s existencí a samostatností nově zřízeného československého státu nesrovnávají, tak zejména očividně pozbývá platnosti (jest mlčky zrušena) především sama pragmatická sankce, dále všechny zákony týčící se říšské ústavy, zejména delegací, říšské rady a zemských sněmů, jakož i volebních řádů do obou těchto sborů a t. d., samozřejmě pozbyly platnosti také předpisy o vyhlášení nálezů jménem císaře, o poznačování úřadů jako c. k. a pod., takže, co se třeba jen těchto drobností týče, bylo v té vstupní větě obsaženo in nuce vše, co potom předepsal zákon na ochranu Československé republiky ze dne 23. července 1919, čís. 449 sb. z. a n. Další omezení plyne z účelu, k vůli kterému se dosavadní rakouské zákony v platnosti zachovávají, t. j. zachovávají se jen ty, jež tomuto účelu slouží, jichž tedy k nerušenému přechodu ze starého státu do nového a k zachování souvislosti právního řádu třeba; tato podmínka však žádným způsobem nedopadá na zákon ze dne 12. ledna 1893, jenž podle obsahu svého není vůbec dán v zájmu zdejších, nýbrž číře v zájmu knížectví Liechtensteinského a jeho dynastie a který by byl československému státu, aspoň jistotně nyní jeho pozemkové reformě, spíše na škodu, i nelze o něm nijak říci, že ho je třeba k nerušenému zachování právního řádu v našem státě. Zákon tedy převzat nebyl a bylo by tedy k tomu, by knížectví Liechtensteinské a jeho dynastie měly v Československu ta práva, jaká měly v starém Rakousku, nutně třeba, by jim byla Československou republikou nově přiznána, či aby zjednána byla podobná úprava. A v tom je právě stěžovatel na omylu, když myslí, že až do takové úpravy platí onen rakouský zákon, kdežto naopak, dokud úprava není, podléhají všechny jeho zdejší statky jen obecnému zákonodárství zdejšímu.*¹¹⁴

2.2.10 NS Rv I 705/31, Vážný 11 735

Rozhodnutí se týkalo sporu o placení ročních dávek farářů, které před převratem vyplácelo ředitelství c. a k. rodinného fondu, a po vzniku republiky v tom pokračovala správa československých státních statků a lesů, ač k tomu nebyli povinni. Závazek totiž nebyl povahy reálného břemene váznoucího na nemovitosti, ale pouze obligačním závazkem plynoucím z ujednání mezi stranami. Nejvyšší soud tak prohlásil: „Československý stát nelze považovati za právního nástupce c. a k. rodinného fondu bývalé panovnické rodiny rakousko-uherské ve smyslu práva soukromého. Neplatí proto ohledně majetku nabytého Československou republikou podle zákona ze dne 12. srpna 1921, čís. 354 sb. z. a n., soukromoprávní ustanovení

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1928, sp. zn. NS R II 28/28. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1929, s. 171–180. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4ctlT3f>

§ 1409 obč. zák. o převzetí dluhů a závazků se jměním nebo s podnikem. ... Okolnost, že správa československých státních statků a lesů odváděla žalobci (beneficiátu farního obročí) naturální dávky po několik let, nestačí o sobě k opodstatnění právního žalobcova nároku proti státu. Bylo na žalobci, by prokázal, že žalovaný stát svůj právní závazek proti němu uznal způsobem vylučujícím pochybnost.¹¹⁵

2.2.11 NS Rv I 2109/33, Vážný 14 705

Vznikem Československé republiky došlo k rozdělení královského města Komárno, kdy část byla připojena ke Slovensku a část k Maďarsku. V roce 1907 uzavřelo město se stavební firmou a také bankou stavební smlouvu na výstavbu kasáren. K zaplacení ceny za výstavbu však nedošlo, proto se banka po nově vzniklém městě domáhala zaplacení u soudů, avšak Nejvyšší soud tuto domněnku odpovědnosti za nezaplacení popřel z důvodu, že město vzniklo originárně a nemůže tak mít předchozí závazky vůči osobám. Z odůvodnění: „Nesejde na tom, že nezměněno zůstalo jméno; to samo o sobě nezakládá ještě ani totožnost právního subjektu, ani nějaké nástupnictví. Třeba tu zatím zůstalo stejné jméno, vznikla přece jenom docela jiná veřejnoprávní korporace s novým zákonným zastupitelstvem a nesejde ani na tom, by-li snad za podklad organisace oné nové korporace vzat dřívější zákon, který platil pro původní staré město, když tu vznikl právní subjekt docela nový. V otázce právní totožnosti původního neděleného města a obou jeho částí nemůže tedy žalobkyně nic vytěžit ani z bývalého uherského zák. čl. XXII/86, ani se zákona čís. 11/18 sb. n. s., aniž sejde na tom, zda lze při změnách v území států, nastavších podle mírových smluv, použití v otázce kontinuity právního řádu nějaké obdoby z právního institutu cesse, když otázku tu vyřešil zákon čís. 11/18 sb. z. a n. Nemůže tedy míti žalobkyně úspěchu, pokud svůj nárok opírá o totožnost právního subjektu bez zřetele ke změnám, nastavším v důsledku mírových smluv.“¹¹⁶

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 6. 1932, sp. zn. NS Rv I 705/31. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1933, s. 698–699. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3zmyabt>

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 11. 1935, sp. zn. NS Rv I 2109/33. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1933, s. 802–806. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4c8PNK1>

2.3 Shrnutí

Z provedené analýzy rozhodnutí bylo dovozeno, že Nejvyšší soud zachovával spíše zdrženlivý přístup k vyslovování neplatnosti předpisů vydaných před 28. říjnem 1918. Neplatnost vyslovil celkem u 7 případů, jednalo se o:

- zákon č. 15/1893 ř. z., o schválení knížecí Liechtensteinské rodinné smlouvy ze dne 1. srpna 1842¹¹⁷
- § 544 císařského patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský
- § 208 zákona č. 19/1855 ř. z., Vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech
- § 29 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě
- čl. 95 stanov Rakousko-uherské banky, schválených z. č. 157/1911, ř. z., jímž se prodlužuje výsada Rakousko-uherské banky a smlouva o minci a měně a se upravují záležitosti s tím související¹¹⁸
- státní smlouvy bývalého Rakouska-Uherska, např. z. č. 168/1866, Smlouva obchodní učiněna mezi Rakouskem a Francouzskem dne 11. prosince 1866¹¹⁹ nebo z. č. 85/1899, Úmluva, kterou upravují se některé otázky mezinárodního práva soukromého, učiněna dne 14. listopadu 1896 mezi Belgickem, Španělskem, Francouzskem, Itálií, Lucemburskem, Nizozemskem, Portugalskem a Švýcarskem, rozšířena podle protokolů o přístupu ze dne 1. února a 9. listopadu 1897 na Švédsko-Norsko, Rakousko-Uhersko a Německou říši.¹²⁰

Nejvyšší soud České republiky v letech 1919–1939 rozhodoval celkem v 17 540 civilních věcech, z nichž 97 se nepřímo týkalo recepčního zákona (tedy ho pouze zmiňovaly nebo vykládaly na něj navazující zákony) a 12 se přímo týkalo výkladu ustanovení recepčního zákona (tedy byly přiřazeny k z. č. 11/1918 Sb. z. a n. v seznamu vyložených ustanovení daného ročníku). Nejčastěji byly vykládány čl. 2 a 3. Soud rozhodoval o procesní příslušnosti soudů či úřadů, uznávání rozsudků cizích soudů nebo povinností plynoucích z přebírání či nepřebírání

¹¹⁷ *Historischen Rechts-und Gesetzestexte Online*. [online]. alex.onb.ac.at, [cit. 17. 6. 2024]. Dostupné z: databáze ALEX Österreichische Nationalbibliothek na odkaze: <https://bit.ly/4cneltK>

¹¹⁸ *Historischen Rechts-und Gesetzestexte Online*. [online]. alex.onb.ac.at, [cit. 17. 6. 2024]. Dostupné z: databáze ALEX Österreichische Nationalbibliothek na odkaze: <https://bit.ly/4cy9fzZ>

¹¹⁹ *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich*. [online]. Vídeň: Kaiserlich-königliche Hof-und Staatsdruckerei, 1866, roč. 1866, s. 335–402. [cit. 23. 6. 2024]. Dostupné z: databáze Digitální knihovny Kramerius Univerzity Karlovy na odkaze: <https://bit.ly/4cvJv7r>

¹²⁰ *Historischen Rechts-und Gesetzestexte Online*. [online]. alex.onb.ac.at, [cit. 17. 6. 2024]. Dostupné z: databáze ALEX Österreichische Nationalbibliothek na odkaze: <https://bit.ly/3XsaNaG>

závazků po zaniklém Rakousko-Uhersku a později také o sporech vznikajících z pozemkové reformy.

Níže sestavená tabulka je statistickým shrnutím činnosti Nejvyššího soudu podle Sbírky rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských, tak jak byla v letech 1919–1939 tvořena místopředsedou soudu prof. JUDr. Františkem Vázným, a to jednak podle ručního sčítání a procházení sepsaných rozhodnutí, tak podle Seznamu ustanovení zákonných, jež byla v příslušném svazku vyložena.

Rok vydání rozhodnutí	Celkový počet rozhodnutí v občanskoprávních věcech	Z toho týkající se nepřímo z. č. 11/1918 Sb. z. a n.	Z toho týkající se přímo z. č. 11/1918 Sb. z. a n.
1919	353	19	2
1920	484	6	1
1921	556	11	0
1922	742	11	0
1923	1219	9	0
1924	1166	12	1
1925	1088	7	0
1926	1050	1	0
1927	1021	5	1
1928	922	6	1
1929	905	2	0
1930	921	3	2
1931	879	1	1
1932	950	1	0
1933	908	0	0
1934	905	1	0
1935	768	1	1
1936	890	1	1
1937	882	0	0
1938	552	1	1
1939	379	0	0
1919–1939	17 540	98	12

Tabulka 1: Činnost Nejvyššího soudu v letech 1919–1939

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představení zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. a přiblížení judikatorní praxe Nejvyššího soudu vztahující se k tomuto zákonu. První kapitola sloužila především k seznámení s recepční normou, druhá pak byla zaměřena na vzniklou situaci po přijetí recepční normy a na rozbor judikatury Nejvyššího soudu v občanskoprávních věcech.

V první kapitole byla řešena výzkumná otázka, jaké byly inspirační zdroje recepční normy? Recepční norma vznikala na poslední chvíli, sepsána byla z noci 27. na 28. října 1918. Autorem byl Alois Rašín, významný právník a politik. Obsahovala preambuli a 5 článků, ve kterých byl především vyjádřen přechod právního řádu a státní správy. Za jediný inspirační zdroj se dá považovat politický zákon sepsaný Ferdinandem Pantůčkem začátkem roku 1918. Přestože politický zákon nikdy nevstoupil v účinnost a byl pouze návrhem, významně inspiroval recepční normu. Ovlivnění politickým zákonem je zjevné ve všech člancích recepční normy. Očividné odchýlení od politického zákona je patrné pouze v čl. 2, který se věnoval samotnému převzetí a byl v recepční normě velmi strohý, avšak v návrhu politického zákona byla recepce podrobně rozpracována člancích ve třech člancích. Podle těchto ustanovení měly být převzaty předpisy platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku k 25. červenci 1914, pokud nebylo jinými zákony nařízeno něco jiného nebo pokud se nejednalo o předpisy vztahující se k již neexistujícím subjektům a předmětům. Válečné předpisy měly zůstat v platnosti, ale vláda měla provést jejich revizi a připravit nové zákony. Následující články upravovaly převzetí úřadů a soudů na Slovensku a uznávání jejich rozhodnutí.

Dále byla podrobně rozebírána jednotlivá znění, např. Rašínův originál, verze z Pražských novin nebo ve slovenském jazyce. Z odlišných verzí je patrné, že terminologie nebyla jednotná, docházelo k záměnám mezi slovy platnost a účinnost (ve slovenské verzi „*vstupuje do života*“), do slovenské verze v čl. III pak byla dokonce připsána věta o úředním jazyce – slovenštině. Postupně bylo přistoupeno k rozboru preambule, kde byla popsána myšlenka kontinuity a diskontinuity práva, ale také třeba idea čechoslovakismu a národnostní poměry. První článek zákona zahrnoval dvě významné právní normy. První větou Národní výbor odložil rozhodnutí o formě Československého státu na pozdější dobu. Druhou větou prohlásil legitimitu Národního výboru a ustanovil ho jako nejvyšší orgán ve státě i jako oficiálního reprezentanta státu navenek. Článek 2 pak zakotvoval převzetí všech dosavadních zemských a říšských zákonů a nařízení. Tohle vymezení však bylo nedostačující vzhledem k odlišnosti právních systémů, a proto byly judikaturou pod tyto pojmy subsumovány všechny právní normy platící na celém území (včetně obyčejového práva na Slovensku).

Bylo upozorněno na vadu, kdy byla zcela opomenuta klauzule vylučující předpisy, které se např. týkaly panovnické rodiny, a tento problém tak musel být vyřešen judikaturou. Třetí článek pouze rozváděl a upřesňoval předchozí ustanovení. Pokus o vyjmenování úřadů, které měly být zachovány, byl v podstatě zbytečný. Zajímavé však bylo, že ve výčtu nebyla zmíněna soudní moc, která byla však recipována již v článku 2. Čtenáři byla přiblížena organizace státní správy, a to jak v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, tak i v Uhrách, resp. na Slovensku. Článek 4 upravoval účinnost recepční normy, a tak zde byly vysvětleny pojmy platnost a účinnost, dále také bylo upozorněno na zákon č. 276/2023 Sb., který zrušil obsoletní právní předpisy, avšak ne recepční normu. Poslední článek recepčního zákona počítal s Národním výborem, který však existoval pouze tři týdny. Většinu jeho práce dokončili následovníci, především Revoluční národní shromáždění. Po parlamentních volbách v roce 1920 vzniklo dvoukomorové Národní shromáždění republiky Československé.

V druhé kapitole byla řešena výzkumná otázka, jakým způsobem se judikatura Nejvyššího soudu vypořádala s problematickou recepční normou? Nejprve jsem se zaměřila na vzniklou situaci po přijetí recepční normy, kdy došlo ke vzniku právního dualismu, resp. právního trialismu, a to z důvodu odlišnosti právních řádů jednotlivých zemí, které byly nyní spojeny do jedné republiky. Trialismus vznikl připojením oblasti Hlučínska v roce 1920 na základě z. č. 76/1920 Sb. z. a n., recepčním ustanovením v § 2 došlo k převzetí práva německého. V kapitole byly také popsány jednotlivá stěžejní právní odvětví, a to právo občanské hmotné i procesní, právo trestní hmotné i procesní a také způsob vyhlášení předpisů.

Rozborem judikatury Nejvyššího soudu byla demonstrována pestrost případů a oborů, do kterých musel Nejvyšší soud svými rozhodnutími zasahovat. Jednalo se nejčastěji o spory o procesní příslušnosti soudů či úřadů, uznávání rozsudků cizích soudů nebo povinností plynoucích z přebírání či nepřebírání závazků po zaniklém Rakousko-Uhersku a později také o sporech vznikajících z pozemkové reformy. Z provedené analýzy rozhodnutí bylo dovozeno, že Nejvyšší soud zachovával spíše zdrženlivý přístup k vyslovování neplatnosti předpisů vydaných před 28. říjnem 1918. Neplatnost vyslovil celkem v 7 případech. Nepřevzetí nejčastěji vyslovoval u smluv, ať už uzavřených mezi Rakouskem-Uherskem a ostatními státy nebo mezi Rakouskem-Uherskem a soukromými osobami. Dovozoval, že Československá republika do takových vztahů nemůže vstupovat pro svůj originární vznik a není tak stranou těchto smluv a tedy není odpovědná za případné škody.

Analýzou jednotlivých sbírek bylo zjištěno, že v letech 1919–1939 rozhodl Nejvyšší soud celkem 17 540 občanskoprávních věcí, z toho se 98 dotýkalo nepřímo recepční normy, a z toho celkem 12 se dotýkalo přímo recepční normy. Z rozboru jasně vyplývá, že nejvíce rozhodnutí vydaných k recepční normě bylo hned v následujících letech po vzniku republiky, s postupem let se pak číslo zmenšovalo.

Téma je velmi zajímavé a dosud málo zpracované, což mě motivuje k jeho dalšímu rozpracování. V budoucnu jej plánuji doplnit o podrobný rozbor rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, což by poskytlo hlubší vhled do praktického uplatňování recepční normy v meziválečném Československu a osvětlilo její dopady na celý právní systém.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy a související dokumenty

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 105/1863 ř. z., jímžto se pořádají záležitosti domovské

Zákonný článek č. XLII/1870, o narovnání orgánů veřejného práva

Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

Zákonný článek č. V/1878, trestní zákoník o zločinech a přečinech

Zákonný článek č. LXVI/1881, o vyhlásování zákonů

Zákonný článek č. XXI/1886, o zákonných orgánech

Zákonný článek č. XVIII/1893, o řízení sumárním

Zákon č. 15/1893 ř. z., o schválení knížecí Liechensteinské rodinné smlouvy ze dne
1. srpna 1842

Zákonný článek č. XXXI/1894, o manželském právu

Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

Zákonný článek č. XXXIII/1896, trestní řád

Zákonný článek č. I/1911, o soudním řízení ve věcech občanských

Císařské nařízení č. 276/1914 ř. z., jímž se vydává částečná novella k obecnému zákoníku
občanskému

Císařské nařízení č. 208/1915 ř. z., o obnově a opravě hranic (druhá částečná novela
k obecnému zákoníku občanskému)

Císařské nařízení č. 69/1916 ř. z., jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku
občanskému

Zákon č. 2/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém

Zákon č. 3/1918 Sb. z. a n., nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů

Zákon č. 5/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizuje nejvyšší soud

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě

Zákon č. 61/1918 Sb. z. a n., jímž se zrušují šlechtictví, řády a tituly

Vládní nařízení č. 65/1920 Sb. z. a n., kterým se zřizuje zplnomocněný komisař pro Ratibořsko

Zákon č. 76/1920 Sb. z. a n., o inkorporaci kraje Hlučínského

Vládní nařízení č. 152/1920 Sb. z. a n., jímž se upravuje soudnictví a rozšiřuje působnost zákonů a nařízení z oboru soukromého práva a soudní správy v územích postoupených Československé republice podle mírových smluv

Vládní nařízení č. 321/1920 Sb. z. a n., kterým se upravuje správa veřejná mimo soudní správu a rozšiřuje působnost československých zákonů a nařízení z oboru oné správy na Hlučínsku

Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

Vládní nařízení č. 168/1921 Sb. z. a n., kterým se rozšiřuje platnost zákonů o právu tiskovém, spolkovém a shromažďovacím na Hlučínsko

Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky

Zákon č. 51/1923 Sb. z. a n., o státním soudě

Zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky

Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2023 Sb., obecná část, s. 6.

Zákon č. 276/2023 Sb. o zrušení obsoletních právních předpisů

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 1. 1919, sp. zn. NS Rv II 12/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 59–60. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VONyX4>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 2. 1919, sp. zn. NS R I 41/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 61–64. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4ex8uZQ>

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 12. 1919, sp. zn. NS Rv I 587/19. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1921, s. 566–568. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3XwNnAQ>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 7. 1920, sp. zn. NS R I 435/20. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1922, s. 398–401. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/45GWF9i>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 1. 1924, sp. zn. NS R I 1244/23. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 46–50. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3z8BOG6>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 9. 1924, sp. zn. NS Nd I 377/24. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 1238–1239. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VQQ0fv>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. 10. 1924, sp. zn. NS Rv I 997/24. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1925, s. 1380–1386. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/45xLaXO>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 4. 1925, sp. zn. NS Nd I 125/25. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1926, s. 694–696. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4bb0iM1>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. 4. 1927, sp. zn. NS R I 120/27. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1928, s. 631–666. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4bcDQ5o>
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1928, sp. zn. NS R II 28/28. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech*

občanských. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1929, s. 171–180. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4ctlT3f>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 6. 1932, sp. zn. NS Rv I 705/31. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1933, s. 698–699. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3zmyabt>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 11. 1935, sp. zn. NS Rv I 2109/33. In: VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1933, s. 802–806. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4c8PNKl>

Monografie

FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1975, 102 s. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3zbFV4h>

JABLONICKÝ, Tomáš. *Dějiny trestního práva v českých zemích v letech 1848 až 1989*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra právních dějin, 2018, 458 s.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s.

MELZER, Filip, TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník: Velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018, 1728 s.

VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*. Praha: Právnické vydavatelství (V. Tomsa), 1920–1949. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VBiCrN>

VOJÁČEK, Ladislav. *První československý zákon. Pokus o opožděný komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 392 s.

VOJÁČEK, Ladislav a kol. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 684 s.

VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 616 s.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel. *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: Key Publishing, 2007, 450 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 s.

Články v odborných časopisech

Doklady o přípravách k politickému a hospodářskému převratu. Návrh politického zákona. *Obzor národohospodářský: časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálněpolitickým : orgán jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a vývozního spolku pro Čechy, Moravu a Slezsko*, 1926, roč. 31, č. 1, s. 9–17. Dostupné z: databáze Moravské zemské knihovny na odkaze: <https://bit.ly/3XuhZTL>

HORÁK, Ondřej. Recenze: Melzer, F., Tégl, P. a kol.: *Občanský zákoník. Sv. IX. § 2894–3081. Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. *Bulletin Evropské společnosti pro právní dějiny*, 2018, roč. 4, č. 4, s. 7.

HORÁK, Ondřej. Vznik Československa a recepce práva. K právní povaze a významu zákona čis. 11/1918 Sb. z. a n. s přihlédnutím k otázce recepce právního řádu. *Právněhistorické studie*, 2007, roč. 38, s. 153–169.

VOJÁČEK, Ladislav. Alois Rašín a ti druzí. Právníci při vzniku československého státu. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 10, s. 812–825.

WEYR, František: Sukcesorství československého státu a recepční zákon č. 11 z r. 1918. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1938, roč. 21, č. 1, s. 1–7. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/4cCu5hJ>

Příspěvky ve sbornících a encyklopediích

ADAMOVIČ, Karolína. K otázce kontinuity a diskontinuity práva v České republice. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2003, s. 73–79.

BAVLŠÍKOVÁ, Katarína. Národnostné pomery v novovzniknutej Československej republike. In: MIČKOVÁ, Zuzana (ed.). *100 rokov od vzniku ČSR. Zborník príspevkov zo IV. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie "Banskobystrická škola právnych dejín", konanej v dňoch 22.–23. marca 2018 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum, 2018, s. 52–58.

GERLOCH, Aleš. Platnost právního předpisu. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 696

GERLOCH, Aleš. Účinnost právního předpisu. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1158–1159.

HORÁK, Ondřej, KLÍMOVÁ, Alena. Kontinuita, diskontinuita, revoluce. In: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. Sv. III. K–M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 267–271.

SCHELLE, Karel. Národní a demokratická revoluce v roce 1918 a recepce právního řádu. In: *Dny práva 2012 – Days of law 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 666–672.

STARÝ, Marek. Právní trialismus Československé republiky: k otázce recepce německého práva. In: MIČKOVÁ, Zuzana. (ed.). *100 rokov od vzniku ČSR. Zborník príspevkov zo IV. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie "Banskobystrická škola právnych dejín", konanej v dňoch 22.–23. marca 2018 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum, 2018, s. 70–81.

Noviny a časopisy s nižší než 14 denní periodicitou

PANTUŮČEK, Ferdinand. Příprava státního převratu ve směru zákonodárství a správy. *Národní listy*, 28. 10. 1919, roč. 59, č. 254, s. 11. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR na odkaze: <https://bit.ly/3VROqdp>

Internetové zdroje

Corpus Juris Hungarici. [online]. britannica.com, 19. 8. 2008, [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/3Vrdl6g>

Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona [online]. mzv.gov.cz, 29. 1. 2018 [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4ewFPEo>

Historischen Rechts-und Gesetzestexte Online. [online]. alex.onb.ac.at, [cit. 17. 6. 2024]. Dostupné z: databáze ALEX Österreichische Nationalbibliothek na odkaze: <https://bit.ly/3XwbD6c>

KRÁLÍK, Lukáš. *Říšský zákoník a počátky formální publikace předpisů*. [online]. pravnicradce.ekonom.cz, 7. 9. 2018, [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/3xCXklH>

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. [online]. Vídeň: Kaiserlich-königliche Hof-und Staatsdruckerei, 1866, roč. 1866, s. 335–402. [cit. 23. 6. 2024]. Dostupné z: databáze Digitální knihovny Kramerius Univerzity Karlovy na odkaze: <https://bit.ly/4cvJv7r>

Stenoprotokol ze schůze Národního výboru Československého z 2. 11. 1918 [online]. psp.cz, [cit. 4. 3. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4c8bN8d>

Washingtonská deklarace, Paříž, 18. října 1918 [online]. mzv.gov.cz, 23. 10. 2018 [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/4cbb8mH>

Abstrakt

Diplomová práce popisuje vznik a působnost zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., známého jako „recepční norma“, který měl za důsledek vznik právního dualismu (resp. trialismu) v Československé republice v meziválečném období. Nejprve bylo vymezeno pozadí vzniku a samotný vznik tohoto zákona v historických souvislostech. Byla provedena analýza politického zákona sepsaného Ferdinandem Pantůčkem, jehož návrh významně recepční normu inspiroval. Také byl proveden rozbor jednotlivých článků zákona a preambule. Následná část diplomové práce se zaměřila na vzniklou situaci, kdy nastal tzv. „právní dualismus“, resp. „trialismus“, kdy v různých částech nově vzniklé republiky platily odlišné právní řády. Tato část také zkoumala činnost Nejvyššího soudu a analyzovala jednotlivá soudní rozhodnutí. Byl vytvořen statistický přehled činnosti Nejvyššího soudu.

Abstract

The thesis explores the origins and impact of Act No. 11/1918 Coll., commonly known as the "reception norm," which led to the establishment of legal dualism (or trialism) in the Czechoslovak Republic during the interwar period. It begins by contextualizing the background and historical circumstances surrounding the enactment of this law. A detailed analysis of the political draft authored by Ferdinand Pantůček, whose proposal significantly influenced the reception norm, is provided. The thesis also examines the preamble and specific articles of the law. Following this, the focus shifts to the ensuing situation of "legal dualism" or "trialism," wherein different legal systems operated in various parts of the newly formed republic. This section investigates the Supreme Court's role and examines various court rulings. Additionally, a statistical overview of the Supreme Court's activities is included to illustrate its functioning during this period.

Klíčová slova

z. č. 11/1918 Sb. z. a n., recepční norma, recepce, právní dualismus, Nejvyšší soud

Key words

Act No. 11/1918 Coll. z. and n., reception norm, reception, legal dualism, Supreme Court